

Udviklingsprojektet *Sprog i børnehaveklassen*

LAILA KJÆRBÆK¹ & CAROLINE SCHAFFALITZKY DE MUCKADELL²

¹Center for Sprog og Læring, Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet
²Filosofi i Skolen, Institut for Kulturvidenskaber, Syddansk Universitet

ABSTRACT

Language in Kindergarten Class is a newly developed language program for kindergarten classes in Denmark. The program includes: a) a general language stimulation based on philosophical dialogues for all pupils in the class; b) a language assessment test; c) focused language stimulation in the school and in the home; and d) a language summer camp for pupils who are assessed as "not language-ready" at the end of the school year. The program, which is developed for the Danish Ministry of Children and Education, is available for all kindergarten classes in Denmark – and it is obligatory in kindergarten classes at schools where more than 30 pct. of the pupils live in an exposed residential area. The program entails a novel approach to language assessment.

KEYWORDS

child language, language assessment, language stimulation, philosophical dialogues, kindergarten class

1. Introduktion og baggrund

I marts 2018 præsenterede den daværende regering ghettoplanen *Ét Danmark uden parallelsamfund – ingen ghettoer i 2030* (Økonomi- og Indenrigsministeriet 2018) – i folkemunde kaldet "Ghettopakken". Seks af ghettoplanens 22 fokusområder havde særligt fokus på børn og unge under overskriften "En god start på livet for alle børn og unge" – ét af disse fokusområder var "Målrettede sprogsprøver i børnehaveklassen"¹. Regeringen skrev bl.a.:

Et grundlæggende sprogligt niveau er nødvendigt for at kunne følge undervisningen i skolen. Et manglende sprog kan derfor betyde et fagligt efterslæb, som for-

1 Økonomi- og Indenrigsministeriet (2018) benytter betegnelsen '0. klasse', mens vi har valgt konsekvent at benytte den officielle betegnelse 'børnehaveklasse', jf. *Bekendtgørelse af lov om folkeskolen*. I Danmark er der 10 års undervisningspligt, og heraf udgør børnehaveklassen et obligatorisk, forberedende år i skolen hvor barnet skal lære hvad det vil sige at gå i skole. Barnet skal som hovedregel begynde i børnehaveklasse om efteråret i det kalenderår barnet fylder 6 år.

følger én resten af skoletiden. Andelen af mindre gode læsere i 2. klasse er højere på folkeskoler med mere end 30 pct. elever fra udsatte boligområder sammenlignet med øvrige folkeskoler – også når der tages højde for forældrenes uddannelsesbaggrund (Økonomi- og Indenrigsministeriet 2018: 26).

Regeringen foreslog derfor:

1. at indføre sprogprøve i børnehaveklassen på skoler hvor mere end 30 pct. af eleverne er bosat i boligområder der inden for de seneste tre år har været på listen over udsatte boligområder
2. at forældrene mødes med klare krav om at deres børn har et funktionelt sprog inden de møder i skolen (Økonomi- og Indenrigsministeriet 2018: 26).

Regeringen skrev videre at følgende proces skulle være gældende:

- Første sprogprøve afholdes ved skolestart, anden sprogprøve i februar og tredje prøve inden skoleårets afslutning
- Der iværksættes et intensivt sprogstimuleringsforløb for eleverne med et negativt udfald af sprogprøven og en styrket indsats over for forældrene
- Hvis en prøve har et positivt udfald, er elevens sprogkundskaber tilstrækkelige, og eleven skal derfor ikke til flere prøver
- Ved et utilstrækkeligt sprog ved tredje prøve – inden sommerferien – gives der tilbud om et sommerskoleforløb med intensiv sprogstimulering
- Hvis barnet ikke består en ny sprogprøve efter sommerferien, kan barnet ikke påbegynde 1. klasse
- Påbegyndelse af 1. klasse kan kun udskydes én gang for det enkelte barn
- Forældrene mødes med klare krav om at sprogstimulere barnet og får stillet en værktøjskasse til rådighed (Økonomi- og Indenrigsministeriet 2018: 26).

Den politiske aftale blev kritiseret af bl.a. børnehaveklasseledere, skoleledere, forskere og interesseorganisationer. De var især utilfredse med at børnehaveklasseelever på de omfattede skoler vil blive udsat for tests op til fire gange indenfor ét år – tests der i sidste ende kan resultere i at eleverne ikke kan fortsætte i 1. klasse sammen med deres kammerater (se Appendiks I).

I skoleåret 2018/2019 igangsatte Undervisningsministeriet² således et *forsøgs- og udviklingsprogram med sprogprøver i børnehaveklassen*. Denne artikel beskriver det program der blev udviklet i denne periode – og som fra skoleåret 2019/2020 er obligatorisk i børnehaveklasser på grundskoler med mere end 30 pct. elever der bor i et boligområde der har været på Transport- og Boligministeriets liste over udsatte boligområder mindst én gang inden for de seneste tre år (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 1, stk. 3).

---

2 Den 27. juni 2019 ændrede Undervisningsministeriet navn til Børne- og Undervisningsministeriet.

Målet med programmet *Sprog i børnehaveklassen* var at styrke de dansksproglige kompetencer hos børnehaveklasselever fra udsatte boligområder – men programmet skal kunne benyttes i alle børnehaveklasser i Danmark. Programmet er udviklet af et team fra Syddansk Universitet, Professionshøjskolen Absalon, UC Syd og UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole under ledelse af Deloitte – og i et tæt samarbejde med 24 skoler der meldte sig frivilligt til at deltage i afprøvningen.

Programmet *Sprog i børnehaveklassen* består af fire dele: 1) Generel sprogstimulering af alle elever i klassen; 2) Sprogprøven; 3) Målrettet sprogstimulering i skolen og i hjemmet; og 4) Sommerskole for elever der ikke er vurderet sprogpåvirket ved slutningen af børnehaveklassen. En oversigt over programmets elementer ses i Figur 1.

GENEREL SPROGSTIMULERING				
Målrettet sprogstimulering i skolen og i hjemmet				
august	februar	maj	juli	juli/august
1. prøveforsøg	2. prøveforsøg	3. prøveforsøg	sommerskole	4. prøveforsøg

Figur 1. Oversigt over programmet *Sprog i børnehaveklassen*.

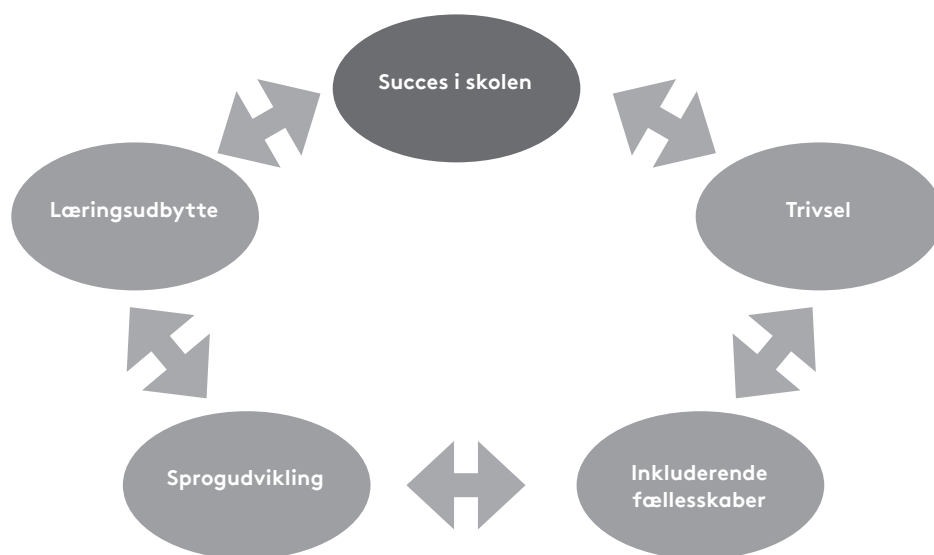
Denne artikels forfattere var ledere af de dele af projektet der omhandlede udvikling af sprogprøven (Laila Kjærbaek) og sprogstimuleringen (Caroline Schaffalitzky). Vi har således særlig indsigt i disse dele af programmet, og det vil derfor især være dem der bliver udfoldet i denne artikel. Ansvar for forældresamarbejde og sommerskole var placeret hos henholdsvis UC Syd og Professionshøjskolen Absalon. Artiklen beskriver først de overvejelser der ligger til grund for udviklingen af programmets overordnede design. Herefter følger beskrivelser af den generelle sprogstimulering i klassen (afsnit 2), sprogprøven (afsnit 3) og den målrettede sprogstimulering i skolen og i hjemmet (afsnit 4). Den sidste del af artiklen beskriver erfaringer fra udviklingsperioden (afsnit 5), vores anbefalinger i forhold til kvalitetssikring af programmet (afsnit 6) samt vores afsluttende kommentarer (afsnit 7). En samlet oversigt over materialer udviklet i projektet og stillet til rådighed for skolerne efter projektperioden findes i Appendiks II.

1.1 Forskningsmæssig baggrund for programmets design

Forskning har vist at der er en tæt sammenhæng mellem førskolebørns sproglige færdigheder og deres senere læsefærdigheder (fx NICHD Early Child Care Research Network 2005; Pan, Kong, Song, McBride, Liu & Shu 2016). Endvidere viser PISA-PIAAC at stærke læsere forbliver gode læsere, og samme undersøgelse peger på en tæt sammenhæng mellem læsefærdigheder og fuldførelse af uddannelse samt sandsynligheden for modtagelse af overførselsindkomst senere i livet. Danske skoleelever (og voksne) klarer sig imidlertid kun middelmådt i PISA's undersøgelser af læsefærdigheder, og de senere års store fokus på sprog og sprogvurdering i førskolealderen og i børnehaveklassen synes ikke at have forbedret danske elevers sprog- og læsefærdigheder.

I Danmark har flere studier vist at flersprogede elever scorer dårligere end ét sprogede i bl.a. sprog vurderinger (fx Højen, Bleses, Jensen & Dale 2019) og PISA-test (fx OECD 2018). En re-analyse af PISA's læse- og matematik-testscorer har imidlertid vist at hvis man tager højde for forældrenes uddannelse og arbejde, så forbedres den relative situation for børn med immigrant-forældre så meget at skellet mellem de to grupper forsvinder (Dustmann, Frattini, Lanzara & Alban 2012). Stærke sproglige færdigheder i børnehaveklassen hvor fundamentet til den gode læseudvikling og skolegang bliver lagt, vil være med til at sikre eleverne et godt afsæt for deres fremtidige skolegang. Det er derfor nødvendigt at skabe gode vilkår for sprogindlæring i børnehaveklassen – vilkår der er langt fra optimale for alle børn i dag – og sikre at alle elever har den viden samt de færdigheder og kompetencer der forventes af dem når de begynder i 1. klasse.

Sprog tilegnes i sociale praksisser og stimuleres bedst via engagerende interaktioner og aktiviteter i inkluderende fællesskaber hvor eleverne oplever at blive anerkendt, og hvor de føler at de trygt kan udfolde sig og øve sig på det som de ikke helt har lært endnu (Perry & Weinstein 1998; Covington 2000). Når børn ikke trives, har det negativ indvirkning på deres evne til at indgå og deltage i sociale fællesskaber – fællesskaber som er afgørende for deres personlige og sociale udvikling, sprogudvikling og deres mulighed for at tilegne sig viden generelt. Børn der trives, har således bedre forudsætninger for at lære – også sprog – end børn der ikke trives.

Figur 2. Sammenhæng mellem trivsel, inkluderende fællesskaber, sprogudvikling, læringsudbytte og succes i skolen.

Figur 2 illustrerer hvordan børns *trivsel* har direkte indvirkning på deres evne til at indgå i *inkluderende fællesskaber*, som igen har direkte indvirkning på deres *sprogudvikling*, som igen har direkte indvirkning på deres generelle *læringsudbytte* og dermed på deres *succes i skolen*. De dobbelte pile indikerer at processen går begge veje, dvs. at børns generelle *læringsudbytte* har direkte indvirkning på deres *sprogudvikling*, som igen har direkte indvirkning på deres evne til at indgå i *inkluderende fællesskaber*, som igen har direkte indflydelse på deres generelle *trivsel*. Derfor søger *Sprog i børnehaveklassen* at forbedre elevernes trivsel via indgåelse i inkluderende fællesskaber for derigennem at styrke elevernes sproglige færdigheder, generelle læringsudbytte og succes i skolen.

Sprog i børnehaveklassen anlægger et helhedsorienteret syn på eleven, herunder elevens sproglige færdigheder og kompetencer. Programmet tager udgangspunkt i sprog som fælles, social praksis, konteksten som betydningsfuld for elevens sprogtilenelse (fx anerkendelse, ressourcer, engagement), et anerkendende samarbejde mellem skole og familie samt anerkendelse af elevens sproglige og kulturelle baggrund som betydningsfuld. Forældrene spiller en vigtig rolle i børns liv og er en vigtig ressource i forhold til børnenes trivsel og læring, herunder sprogudvikling. Et godt og tillidsfuldt samarbejde mellem skole og forældre er med til at skabe grundlag for den enkelte elevs såvel som hele klassens læringsudbytte og trivsel.

1.2 Designhensyn i forhold til børnehaveklasseledernes faglige viden

Gennemførelse af sprogprøven og effekten af sprogstimuleringen afhænger af at børnehaveklasselederne tager ejerskab over programmet – sprogprøve såvel som sprogstimulering. Anerkendelse af og respekt for børnehaveklasseledernes faglige viden og praktiske erfaring har derfor været et vigtigt omdrejningspunkt for udviklingen af programmet. Programmet er udviklet med fokus på at udnytte børnehaveklasseledernes faglige viden og praktiske erfaring i forhold til blandt andet:

- børns personlige og sociale udvikling
- børns sprogudvikling
- børns tidlige udvikling af læse- og skrivefærdigheder
- vurdering af børns sproglige færdigheder og kompetencer via observation og interaktion
- børns udvikling af og indgåelse i sociale relationer og fællesskaber
- dagligdagen, interesser og den sociale dynamik i klassen
- kendskab til den enkelte elev og dennes familiebaggrund

1.3 Designhensyn i forhold til praktiske forhold

Selv de bedste metoder og materialer kan ikke skabe værdi hvis de ikke tager højde for den virkelighed og dagligdag de skal virke i. Derfor har vi i udviklingen af programmet taget højde for en række praktiske forhold. Det gælder bl.a.:

- at der i børnehaveklasserne går både étsprogede, tosprogede og flersprogede elever – materialer til sprogprøven og sprogstimulering er derfor udviklet så de kan anvendes til hele denne heterogene elevgruppe
- at programmet er udviklet med afsæt i *Børnehaveklassen – Fælles Mål* (Børne- og Undervisningsministeriet 2019a)³ samt forskningsbaseret viden om hvilke sproglige færdigheder der er afgørende for elevers senere læse- og skrivefærdigheder samt tilegnelse af faglig viden i 1. klasse og frem – det betyder bl.a. at det *ikke* er noget ekstra der kommer oveni alt det man gør i forvejen
- at sprogprøven samtidig fungerer som målrettet sprogstimulering – tiden der bruges på sprogprøven, er således ikke ”spildt”
- at resultater af sprogprøven (herunder forældrespørgeskemaet) kan give en indikation på om en elevs manglende dansksproglige færdigheder skyldes for lidt dansksprogligt input, eller om årsagen skal findes i en dybereliggende vanskelighed
- at resultaterne af sprogprøven umiddelbart leder til forslag til målrettet sprogstimulering i skolen og i hjemmet
- at der ikke er risiko for negativ påvirkning af ”teaching to the test” – tværtimod
- at sociale og kulturelle bias i sprogprøven er minimeret mest muligt
- at familier er forskelligt stillet i forhold til ressourcer.

2. Den generelle sprogstimulering

Børn lærer sprog ved at interagere med andre – børn som voksne. Sprogligt *input* (det sprog barnet hører) og *output* (det sprog barnet selv producerer) af høj kvantitet og kvalitet er med til at skabe de bedste vilkår for børns sprogudvikling (fx Ambridge, Kidd, Rowland & Theakston 2015; Goldberg, Paradis & Crago 2008; Hart & Risley 1995; Hoff 2006; Pearson, Fernández, Lewedeg & Oller 1997; Thordardottir 2011).

Det er velkendt at elever i skolen har betydeligt mindre taletid end underviseren. Denne fordeling skyldes en kombination af nødvendige faglige hensyn, didaktiske traditioner og begrænsninger på grund af praktiske rammer. Men i et sprogstimuleringsperspektiv er det uheld-

---

³ Der er udkommet en ny udgave af *Børnehaveklassen – Fælles Mål* siden udviklingsprojektet blev påbegyndt. Af aktualitetshensyn refereres der her til den nyeste udgave.

igt fordi det at deltage aktivt i interaktioner, herunder selv at producere sprog og høre mange forskellige menneskers stemmer og måder at tale på, har en positiv effekt på sprogtilegnelsen. Derfor har vi valgt at programmet skal inkludere generel sprogstimulering af alle elever i klassen i form af dialogtræning der tager udgangspunkt i filosofiske dialoger sådan som de kendes fra *Filosofi med børn* (Schaffalitzky & Nielsen 2019). Betegnelsen *Filosofi med børn* dækker over forskellige tilgange der alle har det tilfælles at de tager afsæt i reelt åbne eller *autentiske spørgsmål*, dvs. spørgsmål som børnehaveklasselederen ikke har svaret på, men hvor det derimod er elevernes fortolkninger og refleksioner der er svaret (jf. Dysthe 1995), og at det ikke er facilitatoren (her: børnehaveklasselederen) men derimod dialogens deltagere (her: eleverne) der skaber indholdet i dialogen.

Den kommunikative kvalitet et barn tilbydes, er som nævnt særdeles vigtig for barnets sproglige udvikling. Kommunikation af høj kvalitet består blandt andet af et varieret og komplekst ordforråd og grammatiske strukturer, talehandlinger som lægger op til øget turtagning, tænkning og sprogproduktion (fx *hv-spørgsmål*), samtale om både konkrete og abstrakte emner samt interaktion som ikke begrænser sig til her-og-nu. De attituder et flersproget barn møder i forhold til de sprog det taler, men også til selve det forhold *at* det taler flere sprog, har indflydelse på hvor succesfuldt barnet tilegner sig sine sprog (Pearson 2007). Det er vigtigt at børn socialiseres ind i en interaktionel kultur hvor det er velset at man stiller spørgsmål, beder om gentagelser og uddybende forklaringer, opfordrer til langsommere tale og anvender andre kommunikative midler når noget ikke umiddelbart bliver forstået (Baker & Wright 2017). En sådan kultur etableres ved at de voksne er gode rollemodeller der selv anvender disse strategier i deres interaktion med børnene, dvs. at de voksne har en undersøgende tilgang til udsagn de ikke umiddelbart kan afkode, og at de er vedholdende i deres ønske om at forstå og blive forstået af barnet.

Et barns sprogudvikling er endvidere påvirket af bl.a. barnets udvikling af opmærksomhedsstyring, kognitive funktioner og selvregulering (Pace, Luo, Hirsh-Pasek & Golinkoff 2017). Filosofiske dialoger synes at give netop dette samtidig med at de giver deltagerne en oplevelse af at være engagerede i en fælles undersøgelse hvor de sammen øver sig i at tænke, reflektere og forklare deres ideer, og der er plads til at man kan sige – og også ændre – sin mening undervejs. Temaerne er åbne så der er plads til forskellige idéer, og målet er derfor ikke at eleven svarer rigtigt, men derimod at hun/han kan forklare og begrunde sin opfattelse. Det kræver ikke særlig forhåndsviden at være med, og det betyder at alle kan være med og byde ind med det man nu engang har at byde ind med. Det er bl.a. disse træk der gør filosofiske dialoger egnede til generel sprogstimulering.

Kort sagt er målet med dialogerne at få så mange elever som muligt til at tale så meget som muligt med så mange som muligt om så meget forskelligt som muligt – i et trygt, anerkendende og inkluderende rum. Det følgende er en kort beskrivelse af den tilgang vi valgte for at nå dette mål.

2.1 Dialogtræningen

Materialet til den generelle sprogstimulering udgøres af 30 dialogmanualer samt forslag til indlednings- og afslutningslege. Børnehaveklasselederne vil ud fra de samme principper selv kunne udvikle flere dialogmanualer til temaer som eleverne er optaget af.

En dialogtræning er en aktivitet som varer mellem 25-45 minutter. Designet bygger på erfaringer fra den britiske organisation Philosophy Foundation (se fx Worley 2019). Det mest ideelle er hvis eleverne kan placeres i en halvcirkel eller åben rundkreds (på gulvet eller på stole) sådan at alle kan se og høre hinanden, og så der skabes et naturligt rum i midten som kan styrke elevernes oplevelse af at være engageret i ”et fælles tredje”. Aktiviteten begynder typisk med en indledningsleg (ca. 5-10 minutter) som varmer eleverne op og skaber fokus. Indledningslegene er udviklet med henblik på at stimulere sproglige, sociale eller kognitive kompetencer på en sjov måde. Efter indledningslegen går dialogtræningen i gang (ca. 15-35 minutter). Indledningsvist præsenterer børnehaveklasselederen en stimulus og et spørgsmål som sætter dialogen i gang. Stimulus kan fx være en kort historie, en video, billeder eller genstande som kan konkretisere et filosofisk tema. Emnerne spænder lige fra superhelte og kæledyr til ansvar, løgn og venskab. Det må gerne være abstrakte emner, men det er vigtigt at de er engagerende så eleverne får lyst til at deltage.

Under dialogen er børnehaveklasselederens opgaver at understøtte dialogen ved hjælp af forskellige spørgeteknikker, at give eleverne de bedste betingelser for at tale sammen i hele gruppen, i mindre grupper og i makkerpar og samtidig sørge for ikke selv at blive en del af dialogen. Det er eleverne der gennem den fælles undersøgelse af emnet bestemmer hvilke temaer der skal tages op, og hvilke retninger dialogen skal bevæge sig i. Eleverne deler idéer og synspunkter, lytter til hinanden og kommenterer hvad der bliver sagt. Ved at bruge mindre grupper og makkerpar sørger børnehaveklasselederen for at flere elever får taletid, men også at eleverne har mulighed for at vende idéer med en makker før de skal dele dem med hele gruppen. Dialogtræningen afsluttes med en afslutningsleg (ca. 5-10 minutter) der fungerer som mental afkobling med plads til fysisk bevægelse, konkurrence, sjov og spas.

Det anbefales at der afsættes én lektion hver uge til dialogtræningen. Børnehaveklasselederne opfordres derudover til også at bruge de didaktiske redskaber fra dialogtræningen i andre sammenhænge.

2.2 Spørgeteknikker i dialogtræningen

En central opgave for børnehaveklasselederen er at understøtte elevernes lyst til at bidrage til dialogen. Vi har blandt andet anbefalet følgende centrale didaktiske værktøjer:

- Brug af grammatisk lukkede starterspørgsmål (Worley 2015), fulgt op af uddybende spørgsmål
- Brug af ”makkersnak” hvor eleverne taler med sidemanden om spørgsmålene inden den fælles dialog i plenum
- En neutral lærerrolle hvor børnehaveklasselederen ikke giver eleverne korrekthedsfeedback (dvs. om deres svar er godt eller ej) og heller ikke selv giver udtryk for egen opfattelse.

Ofte vil man høre den opfattelse at grammatisk åbne spørgsmål (fx ”Hvad synes I om drengens opførsel i historien?”) er mere stimulerende for dialog end grammatisk lukkede ja/nej-spørg-

små (fx ”Sparkede drengen hunden i historien?”). Men reelt er det afgørende for dialogen ikke om spørgsmålene er *grammatisk* åbne, men derimod om de er *indholdsmæssigt* åbne (også kaldet autentiske, jf. Dysthe 1995). Indholdsmæssigt åbne spørgsmål er kendetegnet ved at der kan være flere gode svar på dem, og de står således i modsætning til tjek-spørgsmål hvor der er et klart rigtigt svar. Hvis elever fornemmer at det de bliver spurgt om, har karakter af tjek-spørgsmål der skal afsløre om de kan svare rigtigt, virker det hæmmende for deres deltagelse. Men når de erfarer at der i den filosofiske dialog ikke er rigtige/forkerte svar, sænker det den ”psykologiske barre” for hvor svært det er at byde ind.

Det er således ikke grammatisk åbne spørgsmål der er idealet, men indholdsmæssigt åbne spørgsmål. Og erfaringen viser ovenikøbet at det mest frugtbare er spørgsmål der er indholdsmæssigt åbent, men grammatisk lukkede (Worley 2015). Det er således lettere at forholde sig til et spørgsmål som ”Var det ok at drengen sparkede hunden da den truede med at bide ham?” end til et grammatisk åbent spørgsmål som ”Hvilke argumenter kan man give for og imod det moralsk tilladelige i sparke dyr hvis de opfører sig truende?”. Det er meget lettere at svare på et spørgsmål som man blot kan besvare med ”ja” eller ”nej”, og som børnehaveklasselederen derefter naturligt kan følge op med et spørgsmål som ”Kan du sige hvorfor?”.

På denne måde kan spørgeteknikken i dialogtræningen sammenfattes som det at stille et startspørgsmål som er lige til at gå til, og derefter invitere eleven til at sige mere ved fx at bede om en begrundelse. Man kan også følge op ved at bede om en uddybning (”Kan du sige mere?”), et eksempel der kan illustrere ideen, en forklaring på et svært ord (”Hvad vil det sige at hunden ’truede’?”) eller ved at binde elevernes bidrag sammen (”Er du så enig i det Mette sagde før?”). Inden børnehaveklasselederen hører elevernes svar på startspørgsmålet, er det dog vigtigt at de får lejlighed til at tale sammen i par om hvad de tænker. Ud over at dette også er med til at sænke den psykologiske barre for at byde ind, har det den sprogstimulerende effekt at alle eleverne taler med hinanden på én gang og dermed selv producerer sprog.

En grundlæggende betingelse for at dialogerne lykkes er dog at børnehaveklasselederne kan undgå at reproducere en klassisk lærerrolle. Elever er typisk meget ivrige for at gøre det godt og svare det som læreren gerne vil høre, men det kan også betyde at de bliver tilbageholdende fordi de ikke vil sige noget forkert.

3. Sprogprøven i børnehaveklassen

Rammerne for den obligatoriske sprogprøve i børnehaveklassen fremgår af *Bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*. Designet af sprogprøven er forankret i forskningsbaseret viden om børns sprogtilegnelse og sproglige udvikling, men det hviler også på en række praktiske forudsætninger og erfaringer såvel som grundlæggende etiske værdier. Det følgende beskriver disse forudsætninger såvel som det konkrete design.

3.1 Rammer for Sprogprøven i børnehaveklassen

Sprogprøven i børnehaveklassen skal tage udgangspunkt i *Børnehaveklassen – Fælles Mål* (Børne- og Undervisningsministeriet 2019a). Sprogprøven skal føre til en individuel vurdering af den enkelte elevs dansksproglige kompetencer. Niveaue for sprogprøven svarer til det niveau som

eleven skal have for at kunne følge undervisningen i 1. klasse med fagligt udbytte og uden væsentlige sprogstimuleringsbehov (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 3, stk. 16).

Eleverne har op til fire forsøg til at bestå sprogprøven, tre obligatoriske forsøg og et fjerde frivilligt forsøg (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 3, stk. 17). Det første obligatoriske sprogprøveforsøg skal gennemføres i forbindelse med undervisningens påbegyndelse, dvs. i umiddelbar forlængelse af skolestarten, det andet obligatoriske sprogprøveforsøg skal gennemføres i februar måned, og det tredje obligatoriske sprogprøveforsøg skal gennemføres umiddelbart inden skoleårets afslutning (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 3, stk. 18). De fire sprogprøveforsøg er hver opdelt i fire delprøver som har karakter af sproglege. De fire delprøver skal afholdes inden for en periode på maksimalt femten skoledage. Delprøverne gennemføres i klassens fællesskab (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 3, stk. 19). Det er ikke obligatorisk for en elev der er vurderet *sprogparat* efter et sprogprøveforsøg at deltage i yderligere udprøvning og sprogstimulering. Hvis eleven vurderes *ikke sprogparat* efter et sprogprøveforsøg, er fortsat deltagelse i sprogprøven og sprogstimuleringsforløb obligatorisk for eleven (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 3, stk. 20). Det er imidlertid vores faglige anbefaling at alle elever deltager i hele programmet. Elever som ikke består det tredje obligatoriske sprogprøveforsøg, skal tilbydes et frivilligt, fjerde sprogprøveforsøg inden undervisningens påbegyndelse i 1. klasse. Hvis eleven består det fjerde, frivillige sprogprøveforsøg, kan eleven begynde i 1. klasse (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 3, stk. 26).

Alle elever i børnehaveklassen skal udprøves med den samme sprogprøve, og sprogprøven skal derfor kunne afdække dansksproglige kompetencer hos både étsprogede, tosprogede og flersprogede elever. Sprogprøven skal kunne gennemføres af børnehaveklasselederen evt. med inddragelse af anden ressourceperson med tilknytning til børnehaveklassen.

3.2 Principper bag Sprogprøven i børnehaveklassen

Sprogprøven i børnehaveklassen er udviklet som et pædagogisk redskab til børnehaveklasseledere med henblik på:

- at elevernes dansksproglige kompetencer vurderes og monitoreres henover hele skoleåret
- at planlægning og gennemførelse af undervisningen i børnehaveklassen tager afsæt i *Børnehaveklassen – Fælles Mål* samt klassens og de enkelte elevers sproglige kompetencer og understøtter den videre udvikling
- at den rette indsats, herunder målrettet sprogstimulering i skolen og i hjemmet, iværksættes overfor elever med forsinket og/eller atypisk sprogudvikling
- at beslutning om hvorvidt en elev skal fortsætte i 1. klasse eller tilbydes ét år mere i børnehaveklassen, sker på et fagligt solidt grundlag.

Sprogprøven skal kunne vurdere både étsprogede, tosprogede og flersprogede elevers dansk-sproglige kompetencer. To- og flersprogede er så heterogen en gruppe at det ikke giver mening at vurdere dem med standardiserede, normerede sprogtests – og man bør som udgangspunkt ikke vurdere to- og flersprogede børn på basis af étsprogede normer (De Houwer 2018). Netop pga. af den store diversitet i to- og flersprogede børns sproglige baggrund og udvikling anbefales det fra den internationale forskningsverden at man udforsker og afprøver alternative metoder til vurdering af disse børns sproglige færdigheder fremfor at modificere og re-normere eksisterende, validerede, standardiserede sprogtest (fx Teoh, Brebner & McAllister 2018). Denne viden har haft afgørende betydning for udformningen af denne sprogprøve. *Sprogprøven i børnehaveklassen* er en kriteriebaseret test, dvs. at der er fastsat nogle kriterier for hvad eleverne forventes at kunne præstere på et givent tidspunkt, samt krav til antallet af 'løste opgaver' (Bendixen & Kreiner 2009) for at en elev kan vurderes *sprogparat*. Kriterierne er fastsat på baggrund af *Børnehaveklassen – Fælles Mål* samt forskningsbaseret viden om hvilke sproglige færdigheder der er afgørende for elevers senere læse- og skrivefærdigheder samt tilegnelse af faglig viden i 1. klasse og frem.

Det er et grundlæggende skoleetisk ansvar at sørge for at elever trives. Dertil kommer at vurdering af elevers sproglige færdigheder er mest præcis når eleverne er trygge og engagerede i vurderingen. Der var således flere vægtige årsager til at prioritere elevernes trivsel højt i udviklingen af sprogprøven. Sprogprøven er derfor designet så eleverne ikke oplever at de bliver testet, for på den måde så vidt muligt at undgå at eleverne oplever nederlag eller anden form for stress i forbindelse med udprøvningen. Der er derfor lagt vægt på at udvikle aktiviteter der så vidt muligt: a) er genkendelige for eleverne; b) foregår i fællesskab i klassens trygge og velkendte omgivelser; og c) ikke skaber en særlig test- eller præstationsstemning.

Sprogprøven i børnehaveklassen er udviklet så den udnytter børnehaveklasseledernes faglige kompetencer og praktiske erfaring. Børnehaveklasseledere har typisk en almenpædagogisk uddannelse bag sig og er således ikke uddannet i: lingvistik (ofte heller ikke sprogtilegnelse), at gennemføre sprogtest, at aflæse testresultater og i at omsætte testresultater til målrettet sprogstimulering (udredning samt planlægning og gennemførelse af intervention). Mange børnehaveklasseledere føler sig ikke klædt på til at omsætte resultatet af en sprogvurdering til en målrettet sprogstimulerende indsats (se fx Danmarks Evalueringsinstitut 2014), og vi har derfor udviklet et program hvor resultatet af sprogprøven leder direkte videre til konkrete forslag til målrettet sprogstimulering. En sprogprøve har ingen værdi i sig selv. Den bliver først værdifuld i det øjeblik den fører til den rette indsats, og derfor er det et alvorligt problem hvis der opstår et hul efter sprogvurdering da den derved ikke får den tilsigtede effekt.

Vi ville udvikle en sprogprøve der er praktisk gennemførlig og mulig at integrere i dagligdagen i børnehaveklassen. Sprogprøven har fokus på sprog i brug. I udviklingen af sprogprøven har der været fokus på at minimere fx sociale og kulturelle bias.

3.3 Sproglige områder og målsætninger

Sprogprøven i børnehaveklassen består af tre sprogprøveforsøg der hver består af fire obligatoriske delpøver samt et antal frivillige delpøver som det anbefales at man gennemfører på lige fod med de obligatoriske. Sprogprøven omfatter følgende sproglige områder:

1. Lydlig opmærksomhed
2. Ordforråd
3. Grammatiske færdigheder
4. Fortælling og oplæsning
5. Samtale og dialog
6. Tidlig skrivning og læsning

Indenfor de seks sproglige områder er der fastlagt 25 målsætninger (se Appendiks III) som det forventes at børn på dette alderstrin har tilegnet sig.⁴ Målsætningerne er fastlagt ud fra *Børnehaveklassen – Fælles Mål* samt forskningsbaseret viden om hvilke sproglige færdigheder der er afgørende for elevers senere læse- og skrivetilegnelse samt tilegnelse af faglig viden i 1. klasse og frem – og hvad der kan være indikation på dybereliggende sproglige vanskeligheder. Figur 3 viser et eksempel på en målsætning.

MÅLSÆTNING

Eleven skal kunne bøje regelmæssigt bøjede ord, for eksempel navneord i flertal (*en bil - to biler*), udsagnsord i nutid (*hoppe - hopper*), udsagnsord i datid (*hoppe - hoppede*)

Figur 3. Eksempel på målsætning (*Delprøve 2.3. Ordbøjning*) (Børne- og Undervisningsministeriet 2019b).

3.4 Sprogprøvens delprøver

Hver af de 25 målsætninger udprøves i en delprøve. Delprøverne gennemføres i klassens fællesskab eller i mindre grupper. Delprøverne foregår enten i en rundkreds i klassen hvor eleverne deltager efter tur, eller med et antal stationer som eleverne cirkulerer rundt imellem. Der er opstillet tre vurderingskriterier (A, B, C) til hver af de 25 målsætninger (se eksempel i Figur 4).

VURDERINGSKRITERIER:

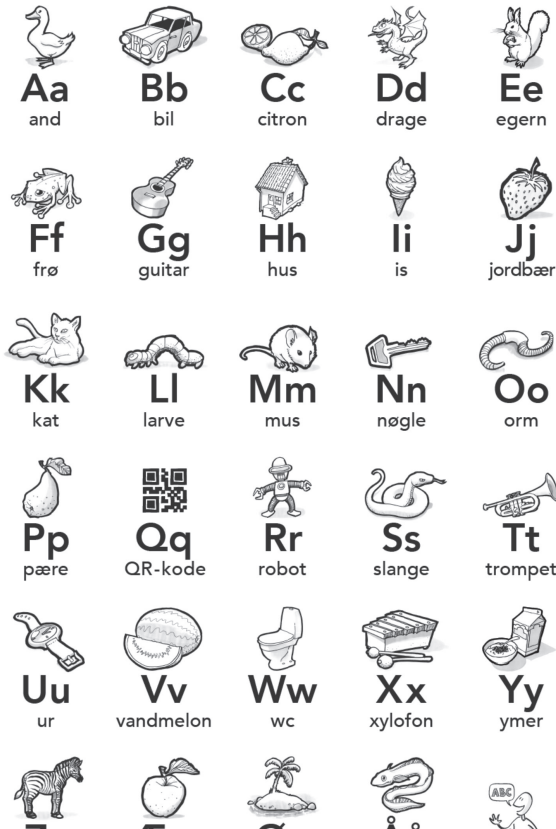
- A: Eleven bøjer sikkert og selvstændigt navneord og udsagnsord korrekt.
- B: Eleven bøjer selvstændigt enten navneord eller udsagnsord korrekt.
- C: Eleven bøjer hverken navneord eller udsagnsord korrekt.

Figur 4. Eksempel på vurderingskriterier (*Delprøve 2.3. Ordbøjning*) (Børne- og Undervisningsministeriet 2019b).

⁴ Børne- og Undervisningsministeriet har udvalgt 12 af disse målsætninger til at indgå i den obligatoriske sprogprøve. Af faglige hensyn anbefaler vi dog at man udprøver alle 25 målsætninger i løbet af skoleåret.

Efter hver delprøve tildeles hver elev scoren A, B eller C på baggrund af elevens præstation i forhold til den aktuelle målsætning.

Nogle delprøver involverer inddragelse af ekstra materiale. Figur 5 og 6 viser noget af det materiale der er udviklet til sprogpøven – og resten af programmet.

Figur 5. Alfabetplakat (tegnet af Christian Mosbæk Johannessen) (Børne- og Undervisningsministeriet 2019b)

Figur 6. Eksempel på bogstavkort (tegnet af Christian Mosbæk Johannessen) (Børne- og Undervisningsministeriet 2019b)

Der er en detaljeret vejledning der beskriver hvordan man gennemfører de enkelte delprøver (se eksempel i Figur 7).

VURDERINGSKRITERIER:

1. Organisér to stationer **rundt om i lokalet (se beskrivelsen nedenfor)**.
2. **Børnehaveklasselederen introducerer delprøven** ved at tale med elverne om, hvad ordbøjning er, og hvorfor det er godt at kunne bøje ord. Børnehaveklasselederen giver eksempler på korrekte/ikke-korrekte bøjningsformer (for eksempel ved at spørge "*Hedder det to *blyant eller to *blyante eller to blyanter?*")
3. Eleverne deles op i to grupper, og der placeres én gruppe ved hver station.
4. Ved **station 1** (ved børnehaveklasselederen) lægges bunken med **illustrationer af navneord** med illustrationerne nedad i midten af rundkredsen af elever. Børnehaveklasselederen demonstrerer delprøven ved at **trække en illustration** og fortælle hvad illustrationen viser, for eksempel: "*Det er en dukke*". Børnehaveklasselederen spørger nu: "*Hvad vil jeg have hvis jeg havde x antal (for eksempel 10)*". Børnehaveklasselederen svarer: "*Så vil jeg have ti dukker*". Det er nu elevernes tur én efter én. Fortsæt indtil alle elever har bøjet minimum to navneord i flertal.
5. Ved **station 2** (ved ressourcepersonen) lægges bunken med **ilustrerede udsagnsord** med illustrationerne nedad i midten af rundkredsen af elever. Ressourcepersonen tager en illustration, træder ind i cirklen og **mimer handlingen** på illustrationen (for eksempel hopper) mens hun/han siger: "*Jeg hopper*" (nutid). Ressourcepersonen spørger elev A: "*Hvad gjorde jeg?*", og eleven siger datidsformen: "*Du hoppede*". Elev A tager herefter en illustration, udfører handlingen og sætter ord på i nutid og sætter sig ned igen. Ressourcepersonen spørger elev B: "*Hvad lavede elev A?*". Fortsæt indtil alle elever har bøjet og mimet minimum to udsagnsord i nutid og datid.

Figur 7. Eksempel på vejledning til sprogrprøven (Delprøve 2.3. Ordbøjning) (Børne- og Undervisningsministeriet 2019b).

Det anbefales at alle delprøver gennemføres af børnehaveklasselederen og en ressourceperson – gerne en læsevejleder eller vejleder i dansk som andetsprog (DSA-vejleder). En række delprøver egner sig bedst til at børnehaveklasselederen gennemfører sproglegen sammen med eleverne mens ressourcepersonen foretager vurderingen; og andre delprøver egner sig bedst til at eleverne deles op i mindre grupper og placeres ved stationer rundt om i klasseværelset med børnehaveklasselederen ved én station og ressourcepersonen ved en anden – afhængig af klassestørrelse kan det være nyttigt med en tredje station hvor en gruppe elever arbejder selvstændigt med at tegne, læse eller lignende (inspirationsliste findes i materialet). Den selvstændige station tæller ikke med i vurderingen.

3.5 Delprøvenes afvikling

Der gennemføres som udgangspunkt én delprøve om ugen i løbet af børnehaveklassen, og hver delprøve udprøver elevernes færdigheder indenfor én målsætning. Dette design giver mulighed for at man kan arbejde med de enkelte målsætninger forud for udprøvningen; det er nemlig ikke relevant at undersøge om en elev kan skrive sit eget navn hvis ingen nogensinde har forsøgt at lære eleven at skrive sit eget navn, men hvis et 5-6-årigt barn ikke kan skrive sit eget navn efter at have øvet det i en periode, *kan* det være tegn på at eleven har en dybereliggende vanskelighed.

Når man gennemfører delprøverne, er det vigtigt at have opmærksomhed på hvad det præcis er der skal udprøves (fx sproglyde, bogstaver, bøjning, samtale ...?). Det er endvidere en god idé at følge nogle enkle tommelfingerregler:

- Tænk det som en leg
  - ⇒ tal om hvad det ”gælder om”, og gør klart hvilke regler der er for legen
- Sørg for at alle er med
  - ⇒ men fokusér på dem der er udfordrede
- Husk at holde pauser
  - ⇒ trætte børn kan ikke vurderes.

3.6 Vurdering af elevernes sproglige færdigheder og scoring af sprogpøven

Når børnehaveklasselederen har vurderet elevens færdigheder i forhold til den aktuelle målsætning, indtaster hun/han scoren på en digital platform. Efter gennemførelsen af et sprogpøveforsøg bestående af fire obligatoriske delprøver (+ et antal frivillige delprøver) vurderer børnehaveklasselederen elevens præstation (*sprogparat, ikke sprogparat*). Efter hvert sprogpøveforsøg kan der generes:

- a) *resultatet* af sprogpøveforsøget dvs. om eleven er vurderet *sprogparat* eller *ikke sprogparat*
- b) en rapport med *elevens individuelle sprogprofil* der indeholder oplysninger om elevens styrker og svagheder, forslag til målrettet sprogstimulering i skolen samt forslag til målrettet sprogstimulering i hjemmet
- c) en rapport med *klassens sprogprofil* der indeholder oplysninger om klassens styrker og svagheder, gode råd til hvordan børnehaveklasselederen kan understøtte klassens sprog i hverdagen samt forslag til fælles målrettede sprogstimuleringsaktiviteter i klassen.

Det er vigtigt at huske at en sprogprøve aldrig kan stå alene, og opmærksomhed på elevernes sproglige færdigheder i forbindelse med andre aktiviteter i hverdagen er derfor fortsat vigtig. Børnehaveklasseledere bør altid være opmærksomme på deres elevers sprogudvikling, og de bør være ekstra opmærksomme når en étsproget dansktalende elev vurderes *ikke sprogpåregnet* da det kan være tegn på en dybereliggende vanskelighed som eleven har behov for en fokuseret indsats for at afhjælpe. Børnehaveklasselederne bør også være særligt opmærksomme hvis en elev scorer lavt på flere relaterede målsætninger – også hvis eleven vurderes *sprogpåregnet* – da det ligeledes kan være tegn på en dybereliggende vanskelighed. En lav score i flere målsætninger inden for området lydlig opmærksomhed *kan* fx være tidligt tegn på dysleksi, ligesom en lav score i flere målsætninger inden for området grammatiske færdigheder *kan* være tidligt tegn på en udviklingsmæssig sprogforstyrrelse – også selvom eleven samlet set vurderes *sprogpåregnet*.

Det anbefales at elever der scorer:

- 100 pct. tilbydes generel sprogstimulering
- 86-99 pct. som supplement til den generelle sprogstimulering tilbydes målrettet sprogstimulering i forhold til de målsætninger hvor eleven scorede B eller C
- 0-85 pct. som supplement til den generelle sprogstimulering tilbydes målrettet sprogstimulering i forhold til de målsætninger hvor eleven scorede B eller C samtidig med at der igangsættes en særlig indsats med inddragelse af Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) med henblik på nærmere udredning og intervention.

Sprogprøven i børnehaveklassen breder vurderingen af elevernes sprog udover en længere periode, og den er derfor mindre sensitiv overfor at andre faktorer der ikke har at gøre med elevernes sproglige kompetencer (fx sygdom og træthed), påvirker resultatet af sprogprøven.

3.7 Elever med dansk som andetsprog

Før man kan planlægge den rette indsats for en elev, må man vide noget om årsagen til elevens sproglige udfordringer. Det er bl.a. afgørende for indsatsen om årsagen til elevens svage dansksproglige kompetencer er for lidt dansksprogligt input, eller om årsagen er en dybereliggende indlæringsvanskelighed, fx en udviklingsmæssig sprogforstyrrelse eller dysleksi. Man regner med at ca. 9 pct. af alle børn har en udviklingsmæssig sprogforstyrrelse (Law 2019), mens ca. 8 pct. antages at have dysleksi (Elbro 2019).

I de tilfælde hvor årsagen til en elevs sproglige udfordringer skal findes i manglende dansk-sprogligt input, bør der igangsættes målrettet sprogstimulering både i skolen og i hjemmet. Men i de tilfælde hvor årsagen til en elevs sproglige udfordringer er en dybereliggende indlæringsvanskelighed, fx en udviklingsmæssig sprogforstyrrelse, er det nødvendigt med nærmere udredning og intervention – typisk i regi af PPR. I disse tilfælde anbefales det at den målrettede sprogstimulering i skolen og i hjemmet sker i tæt samarbejde med PPR.

Sprogprøven identificerer étsprogede elever der bør henvises til PPR pga. mistanke om dybereliggende vanskeligheder. Denne skelen er dog langt vanskeligere når det gælder elever

med dansk som andetsprog. Årsagen er at disse elever kan have lignende vanskeligheder fordi de (endnu) ikke har fået tilstrækkeligt dansksprogligt input til at have tilegnet sig disse sproglige områder. Den bedste måde at undersøge dette på er ved at vurdere elevens sproglige kompetencer på både modermålet og andetsproget – da en sprogforstyrrelse vil påvirke begge (alle) elevens sprog. Dette er dog sjældent muligt i praksis pga. mangel på egnede sprogvurderingsmaterialer på elevens modersmål og/eller mangel på medarbejdere der har de rette sproglige kompetencer til at gennemføre en sådan vurdering. Dette er en kendt problemstilling – både i Danmark og i udlandet.

For at imødegå denne udfordring har vi udviklet et forældrespørgeskema som supplement til sprogpøven. Spørgeskemaet, som er udviklet ud fra internationale erfaringer (fx Paradis, Emmerzael & Sørensen Duncan 2010), bidrager med oplysninger som er relevante at inddrage i vurderingen af om en elev med dansk som andetsprog bør henvises til PPR for nærmere udredning og evt. intervention – og det udfyldes af forældre til elever med dansk som andetsprog der er vurderet *ikke sprogpåret* i et sprogpøveforsøg. Efterfølgende foretages en samlet vurdering af elevens sprog på baggrund af resultatet af sprogpøven og forældrenes svar i spørgeskemaet.

4. Fra sprogvurdering til målrettet sprogstimulering

En typisk børnehaveklasseelev scorer A i alle 25 delprøver. Når en elev scorer B eller C i en delprøve, indikerer det at eleven kan have gavn af målrettet sprogstimulering i forhold til den specifikke målsætning. Det anbefales at den målrettede sprogstimulering igangsættes:

- Jo før, jo bedre
- Jo mere, jo bedre
- Jo flere forskellige kontekster, jo bedre – i skolen og i hjemmet.

Efter en periode med målrettet sprogstimulering anbefales det at man gennemfører delprøven igen for at se om eleven har udviklet sig i forhold til den specifikke målsætning – her kan delprøven evt. blot gennemføres med en mindre gruppe elever, fx alle de elever der scorede B eller C i den specifikke delprøve.

En sprogpøve har først værdi når den resulterer i at den rette indsats planlægges, igangsættes og gennemføres og styrker barnets sproglige færdigheder. Derfor var det et centralt mål med programmet at sørge for at der til alle målsætninger blev udviklet materialer til målrettet sprogstimulering. Dette afsnit beskriver hvordan vi har løst denne del af opgaven.

Programmets målrettede sprogstimulering er designet ud fra samme grundlæggende princip som de øvrige materialer, nemlig at sprog stimuleres bedst i brug i engagerende aktiviteter i inkluderende fællesskaber og trygge rammer. Med dette udgangspunkt har vi i programmet udviklet en række materialer til målrettet sprogstimulering:

- Gode råd til hvordan børnehaveklasselederen kan understøtte specifikke sproglige færdigheder i dagligdagen i klassen
- Aktiviteter der kan laves i hele klassen, med grupper af elever eller individuelt i skolen eller SFO
- Aktiviteter som kan laves i hjemmet

De målrettede aktiviteter til sprogstimulering har under programmet været tilgængelige for skolerne via den fælles, digitale platform. Efter afviklingen af hvert af de tre prøveforsøg fik børnehaveklasselederne automatisk henvisninger til de aktiviteter som ville kunne støtte både den enkelte elev og klassen som helhed. Aktiviteterne kan dog også bruges til at forberede delprøverne da designet ikke rummer risiko for negativ effekt af ”teaching to the test” – tværtimod.

4.1 Rammer

Elever der efter et sprogprøveforsøg vurderes *ikke spropparat*, skal gennemgå et sprogstimuleringsforløb inden det næste sprogprøveforsøg (jf. *Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*, Kapitel 3, stk. 23).

4.2 Målrettet sprogstimulering i skolen

Sprog i børnehaveklassen inkluderer en Materialebank med konkrete aktiviteter til målrettet sprogstimulering i skolen samt gode råd til hvordan børnehaveklasselederen didaktisk kan bringe specifikke sproglige færdigheder i fokus – målrettet hver af de 25 målsætninger.

4.2.1 AKTIVITETER I SKOLEN

På baggrund af *elevens individuelle sprogprofil* udvælger børnehaveklasselederen aktiviteter i Materialebanken til målrettet sprogstimulering i skolen. Aktiviteterne i Materialebanken er designet så de kan gennemføres i fællesskab i klassen, i mindre grupper eller individuelt. Aktiviteterne består af lege, konkurrencer, samtaler og andre aktiviteter af forskellig sværhedsgrad. Børnehaveklasselederen vurderer selv hvilke af de foreslåede aktiviteter der er bedst egnede til klassen, og det er også muligt at kombinere, tilpasse og supplere med egne aktiviteter (se eksempel i Figur 8).

SMÆK DET RIGTIGE Manual

Børnehaveklasselederen skriver to ord på tavlen: 1) et korrekt bøjet navneord (fx *biler*); og 2) et navneord der er bøjet forkert (fx **bile*) mens hun/han udtaler ordene klart og tydeligt. Eleverne skiftes nu til at komme op og slå med en fluesmækker eller en sammenrullet avis på hvad de mener er den rigtige bøjning. Den samme leg kan leges med udsagnsord der er hhv. rigtigt (fx *hoppede*) og forkert (fx **hopt*) bøjet.

Figur 8. Eksempel på en målrettet sprogstimuleringsaktivitet i skolen (*Målsætning 2.3. Ordbøjning*) (Børne- og Undervisningsministeriet 2019c).

4.2.2 GODE RÅD TIL DAGLIGDAGEN I KLASSEN

På baggrund af *klassens sprogprofil* udvælger børnehaveklasselederen i Materialebanken gode råd til hvordan klassens sprogudvikling kan understøttes i dagligdagen (se eksempel i Figur 9).

KUNNE BØJE REGELMÆSSIGT BØJEDE ORD

Råd til at støtte eleverne

Du kan som små brud i undervisningen pege på en ting i lokalet og spørge en elev hvad det hedder hvis hun/han har xx antal. Du behøver ikke nå alle elever på en gang; det kan evt. være en aktivitet der kører gennemgående som opmærksomhed på sproget. Det samme kan gøres med handlinger (bøjning af udsagnsord). Og når du læser en historie for klassen, kan du stoppe op ved forskellige navneord og udsagnsord og bede en elev om at bøje ordet, for derefter at læse videre.

Figur 9. Eksempel på gode råd til målrettet sprogstimulering i dagligdagen i klassen (*Målsætning 2.3. Ordbøjning*) (Børne- og Undervisningsministeriet 2019c).

Mange af disse råd er formentlig i tråd med hvordan mange børnehaveklasseledere i forvejen arbejder, men det minder om at der her er mulighed for på ganske kort tid at lade eleverne træne de nævnte færdigheder samtidig med at eleverne bliver opmærksomme på at det er noget de forventes at kunne.

Målrettet sprogstimulering i hjemmet⁵

Ved skoleårets start anbefales det at alle forældre til elever i børnehaveklassen inviteres til en *sprogcafé* på skolen. Her kan man orientere forældrene om rammer og procedure for sprogrøven samt om sprogrøvens formål, indhold og form. Det anbefales at man samtidig udleverer folderen *Brug sproget!* (Børne- og Undervisningsministeriet 2019d) (se Figur 10) og gennemgår dens indhold sammen med forældrene. Folderen fortæller om vigtigheden af sprog og om forældrenes vigtige rolle for deres børns sprogudvikling. Derudover indeholder folderen gode råd til hvordan forældrene kan støtte deres barns sproglige udvikling i hverdagen.

5 Med hjemmet menes indsatser udenfor skolen, fx inddragelse af forældre og andre familiemedlemmer, kammerater, fritidsaktiviteter osv.

LÆS HØJT FOR DIT BARN

Barn elsker at få læst højt og høre en god fortælling. Du kan bruge strategien Før-Under-Efter når du læser højt. På den måde inddrager du dit barn i højt-læsningen, og han eller hun lærer nye ord og udtryk.

FØR

Kig på bogen sammen med dit barn. Hvad hedder bogen? Snak om, hvad den mon handler om. Kig på billederne sammen, og snak om, hvad I ser.

UNDER

Lad dit barn stille spørgsmål undervejs, både til handlingen og svære ord. Stil også selv åbne spørgsmål undervejs: "Hvorfor tror du, pigen siger sådan?", "Hvad tror du nu der sker? Etc.

EFTER

Tal om, hvad bogen handler om, se på billederne igen, og lad dit barn genfortælle historien. Spørg dit barn om, hvad det sjoveste var i historien, det mest uhyggelige, det mest spændende. I kan også kigge efter bogstaver og tale om, hvad de hedder, hvordan de ser ud, og hvilken lyd der passer til.

ANDRE GODE IDÉER

På hjemmesiden "READ – sammen om læsning" kan du få inspiration til at læse med dit barn. Filmen findes på flere sprog. www.aarhus.dk/read

DU ER VIGTIG FOR DIT BARN Sprog

Du er som forælder den vigtigste person i forhold til dit barns sproglige udvikling og for dit barns lyst til at lære.

Sammen med skolen skaber du de bedste forudsætninger for dit barn.

Man lærer sprog ved at bruge det så meget som muligt, og du kan altid støtte op om dit barns sproglige udvikling i hverdagen.

Brug de sprog du kan, og som du føler dig bedst tilpas med – både når du taler med dit barn, og når du læser eller fortæller historier.

Her kan du se filmen "Sproget er en gave fra far og mor"

som handler om, hvordan du kan støtte dit barns sprog i hverdagen. Filmen findes på flere sprog. www.lth.dk/sprog-er-en-gave

TAL, LEG, SYNG, LÆS

Der er mange ting du kan gøre for at støtte dit barns sproglige udvikling:

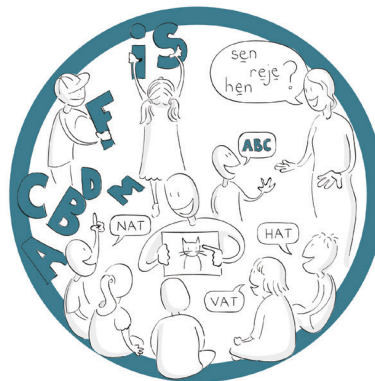
- Tal om det der optager jer, jeres tanker og følelser.
- Tal med dit barn om det I har oplevet sammen, og det som I skal opleve.
- Spørg dit barn hvad det tænker på, og fortæl om dine egne tanker.
- Syng og leg med dit barn
- Læs med dit barn hver dag, og tal om det I læser og ser på billederne.
- Fortæl også gerne selv historier, fx fra din barndom.

"Kan du huske da vi besøgte mormor og morfar i sommerferien. Dem skal vi besøge igen til næste sommer."

BRUG SPROGET!

EN FOLDER TIL FORÆLDRE
TIL BØRN I BØRNEHAVEKLASSEN

I denne folder kan du læse om hvad du kan gøre derhjemme for at støtte dit barns sproglige udvikling mest muligt.

SÆT ORD PÅ HVERDAGEN

Man lærer sprog ved at bruge det i hverdagen. Tal om de ting I laver sammen: Når I køber ind, tager tøj på, dækker bord, laver mad, går tur osv.

"Vil du tage bestik? Vi skal bruge gaffer og knive."

"Nu har vi købt mælk og smør. Vi skal også have grøntsager. Vil du hente 5 tomater?"

Børn der møder mange ord i hverdagen, lærer mange ord. Sæt ord på alt det, du gør med dit barn:

"Nu skal jeg binde dine sko, kan du stikke den højre fod ned i skoen",

"Nu skal vi pakke din skoletaske, kan du hente madpakken?" osv.

TAL OM DET DER SKER I SKOLEN

Vis dit barn at du gerne vil høre om det der sker i skolen. Spørg fx:

- Hvordan gik det på biblioteket i dag?
- Lånte du en spændende bog? Hvorfor lånte du den? Må jeg se den?
- Hvem har du leget med – hvad har I leget?
- Har I hørt en spændende historie i dag i skolen? Hvad var det bedste?
- Lige nu har dit barn dialogtræning i skolen. Måske har det lyst til at fortælle om, hvad de har snakket om.

Figur 10. Dansk version af forældrefolderen Brug sproget! (Børne- og Undervisningsministeriet 2019d). Folderen findes også på arabisk, dari, engelsk, somali og tyrkisk.

Det anbefales at forældre til elever der efter et sprogprøveforsøg vurderes *ikke sprogpåvarede*, inviteres til en individuel samtale på skolen. Her fortæller børnehaveklasselederen mere om deres barns resultat i sprogprøven, vejleder forældrene i hvordan de bedst understøtter deres barns sprogudvikling, og udleverer en *forældrekuvert*⁶ med relevante materialer. Det er vigtigt at de gode råd og foreslåede aktiviteter er tilpasset det enkelte barn (fx sværhedsgrad og interesser) og barnets familie/familieforhold – de bør være konkrete og ikke alt for omfangsrige.

5. Erfaringer fra programmet

Da der var tale om et forsøgs- og udviklingsprojekt, har det ikke været muligt at foretage en evaluering af det endelige program. Vi har ikke desto mindre en række informationer til rådighed fordi vi løbende i forsøgs- og udviklingsperioden evaluerede og indsamlede viden fra alle deltagere. Denne vidensindsamling blev foretaget af hensyn til justering og kvalificering af programmet.

Vi har således haft tæt samarbejde og løbende kommunikation med skolerne og derved kunnet agere hurtigt på feedback, forslag og spørgsmål fra børnehaveklasseledere, vejledere og andre på skolerne. Skolerne har været samvittighedsfulde samarbejdspartnere og har løftet deres opgaver i et sådant omfang at programmet har et godt erfaringsgrundlag til fx at beskrive skolernes opfattelser af aktiviteterne samt at foretage en faglig vurdering af værdien af de forskellige elementer. I den forbindelse er det værd at fremhæve at ingen af de deltagende skoler har valgt at trække sig undervejs i forløbet, hvilket ellers ikke ville have været overraskende givet projektets omfang og karakter. Dermed har vi et solidt grundlag for at beskrive erfaringer fra programmet. Konkret har vi haft følgende kilder til viden om programmets aktiviteter og oplevelsen af dem:

- Introduktionskurser for alle børnehaveklasseledere og interesserede ressourcepersoner (i alt 85 deltagere)
- Fora på digitalt projektsite (i alt 230 indlæg og svar)
- Telefonisk hotline og mails (anslået 1 henvendelse om dagen i gennemsnit i afprøvningsfasen)
- Workshop (i alt 33 deltagere)
- Skolebesøg (12 i alt)
- Spørgeskema til børnehaveklasseledere (i alt 32 respondenter)
- Spørgeskema til skoleledere (i alt 15 respondenter)
- Loggede resultater fra afviklingen af sprogprøverne inkl. regibemærkninger (for i alt 650 elever)

⁶ Materialerne i forældrekuverten er pt. tilgængelige på følgende sprog: arabisk, dansk, dari, engelsk, somali og tyrkisk.

5.1 Modtagelsen af den generelle og målrettede sprogstimulering

Generelt har børnehaveklasselederne i høj grad afprøvet materialerne til både den målrettede og den generelle sprogstimulering, og de finder forslag og værktøjer brugbare. Især arbejdet med dialogtræning ser ud til at blive vurderet som et nyttigt supplement til klassens arbejde.

Nedenfor gengives i oversigtsform den vigtigste viden vi har opnået om programmets målrettede og generelle sprogstimuleringsaktiviteter. For flere detaljer fra spørgeskemaundersøgelsen henvises til den selvstændige gennemgang heraf.

5.1.1 DIALOGTRÆNING TIL GENEREL STIMULERING

På baggrund af især skolebesøg og spørgeskemaundersøgelse kan vi fremhæve de følgende forhold som særligt nyttige for at give indtryk af hvordan materialerne er blevet modtaget. 76 pct. af børnehaveklasselederne angiver i den afsluttende spørgeskemaundersøgelse at de har brugt dialogtræning i klassen mindst én gang om ugen. Børnehaveklasselederne har ligeledes angivet at de i høj eller i nogen grad:

- har følt sig klædt på til at stå for aktiviteterne efter kurset (91 pct.)
- vurderer at skolebesøgene har været nyttige (94 pct.)
- har anbefalet aktiviteterne til en kollega, eller mener det er sandsynligt at de vil gøre det (100 pct.).

Disse tal stemmer godt overens med erfaringerne fra skolebesøgene og spørgeskemaundersøgelsens fritekstfelter. En børnehaveklasseleder skriver: ”Jeg blev positiv overrasket – eleverne ELSKER det!!!!”, og mange har givet udtryk for tilsvarende begejstring. Børnehaveklasselederne der har erfaring med programmets dialoger, oplever også at disse i høj eller i nogen grad har understøttet eleverne i at:

- formulere deres tanker (88 pct.)
- lytte til de andre elever (88 pct.)
- indgå i en samtale med andre elever (83 pct.)
- engagere sig i fælles dialog (79 pct.).

Selvom disse resultater er udtryk for børnehaveklasseledernes egen vurdering og derfor ikke uden videre kan antages at være den fulde sandhed, indikerer det dog at aktiviteterne opleves som meningsfulde.

5.1.2 AKTIVITETER TIL MÅLRETTET STIMULERING

På baggrund af især workshop og spørgeskemaundersøgelse kan vi fremhæve de følgende forhold som særligt nyttige for at give indtryk af hvordan materialerne er blevet modtaget. I spørgeskemaundersøgelsen angiver børnehaveklasselederne at de i høj eller i nogen grad:

- har benyttet råd til opmærksomhedspunkter i hverdagen (82 pct).
- har benyttet de målrettede aktiviteter (95 pct).
- fortsat har benyttet sig af materialer de plejer at bruge til sprogstimulering (82 pct).

I forbindelse med workshops har flere givet udtryk for at de kunne tænke sig at få endnu flere materialer af samme type (fx med flere sværhedsgrader), og flere børnehaveklasseledere har selv tilpasset og videreudviklet materialerne til deres egne klasser. Begge dele tyder på at aktiviteterne opleves som værdiskabende.

5.2 Modtagelsen af sprogpøvens forskellige versioner

Generelt har børnehaveklasselederne i høj grad bidraget til afprøvning af sprogpøvene i deres forskellige udformninger i projektperioden. Udvikling og afprøvning af sprogpøven er forløbet på følgende måde:

- der blev udarbejdet en første version af sprogpøven
- første version af sprogpøven blev afprøvet på få udvalgte skoler
- første version af sprogpøven blev justeret på baggrund af erfaringerne fra første afprøvning
- anden version af sprogpøven blev afprøvet på de 24 skoler der frivilligt havde meldt sig til at deltage i afprøvningsperioden
- anden version af sprogpøven blev justeret på baggrund af erfaringerne fra anden afprøvning
- der blev foretaget statistiske analyser af datamaterialet.

Materialerne er blevet positivt modtaget. Nedenfor gengives i oversigtsform den vigtigste viden vi har opnået om sprogpøven. Denne viden er indhentet på kursusdagene, via projektsitet og telefonisk hotline, på workshop samt i den afsluttende spørgeskemaundersøgelse.

Generelt har skolerne siden det oprindelige design og frem til programmets afslutning været positive overfor indholdet og udformningen af sprogpøven. Flere børnehaveklasseledere har berettet om elevernes positive sproglige udvikling, at sprogpøven ikke opleves som en test, samt at systematikken og årshjulet gav inspiration til struktur og indhold i den daglige undervisning, hvilket har givet et fagligt løft. Sprogprøven skærpede såvel elevernes som børnehaveklasseledernes sproglige opmærksomhed og fokus på sprog og sprogudvikling. De ytrede endvidere at det faglige indhold havde været anvendeligt og havde skærpet elevernes nysgerrighed og opmærksomhed på nye begreber. Elever der normalt ikke sagde så meget, var kommet på banen og havde overrasket positivt. Sprogprøven havde ligeledes gjort børnehaveklasselederne opmærksomme på elever med sproglige udfordringer som de ikke har været opmærksomme på før.

Ved gennemgangen af disse tilbagemeldinger skal man dog være opmærksom på at de omfatter tilbagemeldinger på alle de forskellige versioner af sprogprøven der er blevet afprøvet i løbet af udviklingsperioden, og at der kan gemme sig store forskelle i vurderingen af det oprindelige og det justerede design.⁷ For eksempel kan man se at på spørgsmålet om hvor godt deltagerne mener at sprogprøverne har fungeret i praksis, falder andelen af personer som svarer ”meget godt” fra over 43 pct. efter det oprindelige design til knap 11 pct. efter første justering af designet til 5 pct. efter anden justering. Dette fald svarer til vores forudsigelse, men betyder at det er nødvendigt at opdele erfaringerne i forhold til disse tre etaper i projektet.

5.2.1 DET OPRINDELIGE DESIGN

Erfaringerne med det oprindelige design var at:

- det var muligt at udvikle egnet materiale til målgruppen ud fra konceptet
- aktiviteterne blev gennemført på skolerne
- aktiviteterne i de fleste tilfælde var praktisk håndterbare
- nogle af de konkrete udformninger gav anledning til indholdsmæssige og didaktiske justeringer.

Skolernes oplevelse af det oprindelige design var især præget af positiv overraskelse over det nye og innovative sprogprøvedesign. Nogle af de tilbagemeldinger vi fik, og observationer vi selv gjorde, viste dog at eleverne sommetider kunne miste tålmodigheden og blive urolige hvis de skulle vente i lang tid på at det blev deres tur. Det var ikke tilfældet ved alle delprøverne, men nogle af dem varede tidsmæssigt længere end hvad der var hensigtsmæssigt for at skabe den optimale sprogvurdering af eleverne. Selvom det bemandingsmæssigt kunne være en udfordring, var der flere der meldte tilbage at det fagligt var lærerigt at børnehaveklasseleder og resourcepersonen sammen skulle foretage vurderingen af elevernes sproglige kompetencer.

5.2.2 DET JUSTEREDE DESIGN

I forbindelse med andet sprogprøveforsøg var det nødvendigt at justere designet i henhold til de lovgivningsmæssige rammer. Det medførte en komprimering af andet sprogprøveforsøg så det kunne gennemføres inden for en måned. Det justerede, komprimerede design udgjorde ud fra et fagligt perspektiv en forringelse af programmets kvalitet. Den større frekvens pressede den plan som børnehaveklasselederne havde lagt for undervisningen, og gjorde det vanskeliggere (ofte umuligt) at arbejde med målsætningerne forud for udprøvningen og at gennemføre generel såvel som målrettet sprogstimulering i perioden. I det komprimerede forløb oplevede

---

⁷ Det skal desuden bemærkes at Børne- og Undervisningsministeriet efter afprøvningsperiodens afslutning besluttede at ændre rammerne for Sprogprøven ved bl.a. at slække på kravet om tilstedeværelse af to voksne. Denne ændring har vi ikke haft mulighed for at evaluere og vurdere modtagelsen af. Vores anbefaling er fortsat at sprogprøven gennemføres af børnehaveklasselederen og en anden resourceperson.

flere skoler at det var svært at bibeholde elevernes koncentration og deres motivation for at deltage i aktiviteterne. Komprimeringen havde ifølge nogle skoler en u hensigtsmæssig påvirkning af elevernes trivsel under prøvesituationen hvilket kan have skadet kvaliteten af vurderingen. Flere børnehaveklasseledere oplevede at sprogprøverne fyldte for meget. Børnehaveklasseledernes reaktioner på det justerede design var generelt kendetegnet ved frustration over ændringen i designet. Prøveaktiviteterne blev således afviklet under en del kritiske røster fra skolernes side.

5.2.2.1 BEHOV FOR FORVENTNINGSADFSTEMNING OG KOMMUNIKATION

En del af forklaringen på de kritiske røster fra skolerne kan muligvis tilskrives at præmisserne for skolernes deltagelse i forsøgs- og udviklingsprogrammet ikke i alle tilfælde var nået ud til børnehaveklasselederne. Præmisserne blev derfor præciseret over for skolerne, bl.a. at nogle ting ville ændre sig i løbet af afprøvningsperioden – dels på baggrund af input fra skolerne selv og dels på baggrund af ændrede rammer fra Undervisningsministeriet. I forhold til børnehaveklasseledernes oplevelse af at sprogprøven fyldte meget, fandt vi i forbindelse med afviklingen af andet sprogprøveforsøg behov for at understrege at hensigten var at sprogprøven samt de generelle og målrettede sprogstimuleringsaktiviteter på længere sigt skulle kunne erstatte mange af de sprogstimulerende aktiviteter der i forvejen arbejdes med i børnehaveklassen. I den forbindelse udarbejdede vi et årshjul for arbejdet med sprog i børnehaveklassen baseret på programmets materialer der skulle understøtte netop dette budskab.

5.2.2.2 BEHOV FOR OMLÆGNING TIL BRUG AF STATIONER

I forbindelse med det andet sprogprøveforsøg indførte vi stationer for at undgå ventetid for eleverne. Tilbage meldingerne fra skolerne viste at de fortsat var glade for indholdet af sprogprøven, og at de ligeledes i store træk var tilfredse med brugen af stationer. Flere skoler tilkendegav bl.a. at brugen af stationer gav mere ro i klasserne (fordi ventetiden for eleverne blev kortere), hvilket vi også observerede når vi besøgte skolerne. Det kunne dog være en udfordring hvis opgaven på de ubemandede stationer var for svær. Flere skoler udtrykte ønske om valgfrihed i forhold til om en given delprøve skulle gennemføres samlet i rundkreds eller ved mindre stationer. Disse erfaringer har medført at der i det endelige design netop er valgfrihed i forhold til brugen af stationer.

6. Anbefalinger

Den optimale gennemførelse og fulde værdi af programmet forudsætter:

- Ledelsesmæssig opbakning
- Opkvalificering af børnehaveklasseledere
- Ressourcer til at kvalificeret personale kan varetage de nødvendige opgaver
- Prioritering af forældresamarbejdet

Det er vigtigt at børnehaveklasselederne oplever skolens *ledelses opbakning* samt anerkendelse af at det er en stor, vigtig og til tider krævende opgave de står overfor. Det er vigtigt at skolens ledelse prioriterer de opgaver der er forbundet med programmet, at de understøtter indsatsen, og at de tager ledelsesansvaret på sig, bl.a. i forbindelse med prioriteringer, svære samtaler og beslutninger i forløbet.

Da børnehaveklasseledere typisk har en almenpædagogisk baggrund, er det nødvendigt at sikre at de får mulighed for *opkvalificering* inden for sprogtilegnelse, sprogvurdering, sprogstimulering og forældresamarbejde. Den første betingelse for at aktiviteterne kan skabe værdi på skolerne, er at børnehaveklasselederne bliver fortrolige med hvorfor sprogprøven er vigtig, den praktiske afvikling af sprogprøven, samt hvordan de kan arbejde med generel og målrettet sprogstimulering. Denne opkvalificering kan bl.a. bestå i et kursus over 2-3 dage, så det ikke bliver en for omfattende opgave – men opkvalificering er afgørende for en god implementering.

Selvom indsatsen langt hen ad vejen vil kunne gennemføres inden for de eksisterende rammer, vil der mange steder være behov for at tilføre *ekstra ressourcer* til at kvalificeret personale kan varetage de nødvendige opgaver. Det gælder særligt på skoler som ikke i forvejen har ordninger der muliggør at to voksne kan være til stede under sprogprøven, og skoler hvor der som følge af sprogprøven vil skulle afholdes mange forældresamtaler og gennemføres mange målrettede sprogstimuleringsforløb. Kommuner som ikke i forvejen har afsat tilstrækkelige ressourcer til PPR-området, vil ligeledes opleve behov for at tilføre eller prioritere ressourcer.

Et godt *forældresamarbejde* er afgørende for en vellykket sprogindsats. Vi anbefaler at der fokuseres på at etablere et tæt samarbejde med forældrene baseret på åbenhed, tydelighed, anerkendelse, tillid og respekt. Det er vigtigt at forældrene informeres grundigt om sprogprøvens og sprogstimuleringen formål, indhold og form. Forældrene bør vejledes i hvordan de og den øvrige familie, venner og netværk bedst understøtter barnets sprogdudvikling, men det er vigtigt at anbefalingerne tilpasses den enkelte elev og dennes familie. Det er ligeledes vigtigt at forældrene oplever at de bliver anerkendt og opfattet som den afgørende ressource de er.

6.1 Kvalitetssikring af afviklingen af aktiviteter

Elevernes sprogtilegnelse er vigtig, og de redskaber vi har udviklet til sprogprøven, sprogstimulering og forældresamarbejde, vil kunne skabe stor værdi på skolerne. Forskellige tiltag kan bidrage til at sikre medejerskab, og at potentialet bliver realiseret, nemlig:

- Medarbejderindflydelse
- Rammer der tillader opdeling af elever efter deres behov for målrettet stimulering
- Kollegasamarbejde om sprogprøven
- Kollegasparring om arbejdet med (især) den generelle og målrettede sprogstimulering.
- Procedurer for henvisning af elever til og samarbejde med PPR.

En vigtig forudsætning for at programmet med sprooprøven og sprogstimulering bliver vellykket, er at arbejdet tilrettelægges hensigtsmæssigt under hensyntagen til skolernes meget forskellige vilkår og rammer. Det er vigtigt at der er en høj grad af *medarbejderindflydelse*, og at skolens medarbejdere oplever at aktiviteterne har et klart formål, er meningsfulde og realistiske at gennemføre således at programmet opleves som en gevinst og ikke en belastning. Der bør arbejdes hen imod etablering af et reelt samarbejde mellem skolerne og ministeriet. Vi anbefaler derfor at der etableres et forum og en hotline i stil med det der blev stillet til rådighed for skolerne i forsøgsperioden. Da programmets aktiviteter er udviklet på meget kort tid i et forsøgs- og udviklingsprojekt, må det påregnes at der kan opstå uforudsete situationer og blive opdaget forhold som kalder på justeringer af dele af programmets aktiviteter, og direkte kommunikationskanaler er nødvendige for at man kan reagere hurtigt og få opsamlet al vigtig information.

Skolen skal sikre at de praktiske *rammer* (fx lokaler og personale) for børnehaveklassen muliggør de aktiviteter der skal foregå, og fx muliggør differentiering af målrettet sprogstimulering, opdeling i forbindelse med nogle af delprøverne samt fysisk plads til at gennemføre dialogtræning så alle børn kan se og høre hinanden.

For at sikre korrekte vurderinger af elevernes sproglige kompetencer og efterfølgende iværksættelse af den rette sprogunderstøttende indsats, anbefales det at skolerne prioriterer muligheden for *kollegasamarbejde* mellem børnehaveklasselederen og en læsevejleder, DSA-vejleder eller en anden ressourceperson i forbindelse med afholdelse af sprooprøverne samt sparring før og efter.

Børnehaveklasselederne bør have god mulighed for *kollegasparring* i forbindelse med planlægning og gennemførelse af den generelle (dialogtræning) og den målrettede sprogstimulering. Det bør sikres at børnehaveklasselederen har umiddelbar mulighed for at rådføre sig med PPR, bl.a. hvis der opstår tvivl om hvorvidt en elev med sproglige udfordringer bør udredes og evt. tilbydes intervention i PPR-regi. Der bør samtidig være en klar procedure for henvisning af elever til PPR samt samarbejde med PPR, bl.a. om sprogunderstøttende indsatser overfor elever med dybereliggende vanskeligheder.

Endelig vil det være værdifuldt at få udbygget informations- og vejledningsmaterialer til støtte for skoler, medarbejdere og forældre. Nyttige materialer vil bl.a. være demonstrationsvideoer, kurser og anden didaktisk støtte til børnehaveklasselederne, foldere, fysiske og online-materialer på flere sprog til forældrene.

6.2 Videnskabelig kvalitetssikring

På trods af at programmets design og materialer bygger på eksisterende forskningsviden, er det vigtigt at holde sig for øje at programmet endnu ikke har været underkastet videnskabelig efterprøvelse, og at dette bør ske hvis programmet skal fortsætte fremover. Nedenfor anføres en række forslag til elementer der bør undersøges.

Elevernes sproglige udvikling er afgørende for deres succes i skolen og livet, og større indsatser bør bygge på solid empirisk evidens – både ud fra ressourcehensyn og ud fra etiske hensyn til eleverne. Det centrale formål med en videnskabelig efterprøvelse af programmets elementer

vil derfor være at sikre at redskaberne faktisk har den validitet og reliabilitet som vi forventer ud fra forskning og forsøgsperioden.

Det første og vigtigste er at få gennemført kontrollerede undersøgelser af om de sprogstimulerende indsatser har den ønskede effekt og derved styrker sprogudviklingen hos de elever der har behov for støtte. Dette gælder både den generelle og den målrettede sprogstimulering.

Tilsvarende bør sprogprøvernes validitet og reliabilitet undersøges. Det er helt afgørende for hele området at man kan stole på at sprogprøverne måler det de skal, og at de måler på samme måde på tværs af skoler. Den eneste måde at sikre dette på er ved at foretage kontrollerede undersøgelser af sprogprøverne i et videnskabeligt setup.

Det tredje område som der er behov for mere viden om, er hvordan den praktiske afvikling af aktiviteterne finder sted på skolerne – og det gælder både sprogvurdering, sprogstimulering og forældresamarbejde. Det er velkendt at der kan være diskrepans mellem formål, vejledninger og faktisk implementering i praksis, og det er derfor afgørende at finde ud af om skolerne håndterer opgaverne på en pålidelig måde.

Det fjerde område som der er brug for mere viden om, er forældrenes og elevernes oplevelse af aktiviteterne. Vi har i projektet haft som grundforudsætning at elevernes trivsel er afgørende – både af etiske grund, men også ud fra en antagelse om at det vil medføre et mere pålideligt prøveresultat samt mere effektfulde sprogindsatser. Om denne forudsætning holder, må derfor undersøges i praksis.

Et femte, tilsvarende område er hvorvidt forældrenes engagement og holdning til samarbejdet er afgørende for om eleven får den rette støtte. Skolerne har allerede peget på at de mener at kunne konstatere store forskelle her, men det bør ligeledes underkastes nærmere undersøgelse.

Et sjette område som ville være værdifuldt at undersøge, er sammenhængen mellem sprogvurderinger i dagtilbud og børnehaveklasse og mellem børnehaveklasse og senere klassetrin. Dette vil kunne give afgørende viden om hvornår og hvordan der bedst sættes ind med en indsats for børn der har brug for støtte.

I forlængelse af dette vil det generelt være et stort fremskridt inden for feltet hvis der som et syvende område blev foretaget komparative undersøgelser af de forskellige systemer til sprogvurderinger der anvendes i Danmark. Dette ville kunne afklare hvilke der er bedst til hvilke formål.

7. Afsluttende kommentarer

Sprogvurdering og -stimulering er særdeles komplekse områder, og en grundig undersøgelse af sprogprøvens gyldighed og pålidelighed samt sprogstimuleringsindsatsens effekt ville være ideelt, men også en meget omfattende opgave. Så frem for at vente med at gøre noget til en kontrolleret undersøgelse foreligger, er den bedste fremgangsmåde at designe et program baseret på viden fra relevante forskningsområder. I programmet har vi i særlig grad trukket på eksisterende viden om:

- børns sprogtilegnelse og sproglige udvikling
- faktorer der påvirker børns sproglige udvikling

- sammenhænge mellem sprog og tidlig læsning og skrivning
- vurdering af børns sproglige færdigheder
- generel og målrettet sprogstimulering
- didaktiske værktøjer til at engagere elever
- udprøvning i form af aptitudetestning hvor eleverne bliver klædt på til at løse opgaven

På baggrund af den viden vi har indsamlet i forsøgs- og udviklingsperioden, herunder evaluering af programmet, har vi udviklet et program med en ny og innovativ tilgang til sprogvurdering og sprogstimulering som er blevet positivt modtaget af elever, børnehaveklasseledere og andre ressourcepersoner på skolerne. Vi har et ønske om at videreudvikle programmet og undersøge brugen og effekten af det på forskellige elevgrupper i fremtiden.

TAK

Vi vil gerne takke vores kolleger ved SDU, Annette Esbensen, Anni Nielsen og Søren Sindberg Jensen, for deres inspiration og indsats i forbindelse med udviklingen af programmet samt vores samarbejdspartnere ved Deloitte, Professionshøjskolen Absalon, UC Syd og UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole.

Referencer

- Ambridge, Benn, Evan Kidd, Caroline F. Rowland & Anna Theakston. 2015. The ubiquity of frequency effects in first language acquisition. *Journal of Child Language* 42(2). 239-273.
- Baker, Colin & Wayne E. Wright. 2017. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Bristol: Multilingual Matters.
- Bekendtgørelse om obligatoriske sprogpøver i grundskolen*. <https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=209716>
- Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (folkeskoleloven)*. <https://www.retsinformation.dk/Forms/RO710.aspx?id=209946>
- Bendixen, Carsten & Svend Kreiner. 2009. *Test i folkeskolen*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Børne- og Undervisningsministeriet. 2019a. *Børnehaveklassen – Fælles Mål*. <https://emu.dk/sites/default/files/2019-08/GSK%20-%20Fælles%20Mål%20-%20Børnehaveklassen.pdf>
- Børne- og Undervisningsministeriet. 2019b. *Sprogprøven i børnehaveklassen – Obligatoriske sprogpøverammer*.
- Børne- og Undervisningsministeriet. 2019c. *Sprogprøven i børnehaveklassen – Målrettet sprogstimulering*.
- Børne- og Undervisningsministeriet. 2019d. *Brug sproget! En folder til forældre til børn i børnehaveklassen. Sprogprøven i børnehaveklassen – Forældreorientering- og inddragelse*.

- Covington, Martin V. 2000. Goal Theory, Motivation, and School Achievement: An Integrative Review. *Annual Review of Psychology* 51. 171-200
- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). 2014. *Sprogvurdering af alle skolestartere – Intentioner og praksis i børnehaveklassen*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- De Houwer, Annick. 2018. Input, context and early child bilingualism: Implications for clinical practice. A. Bar-On & D. Ravid (red.), *Handbook of Communication Disorders*. Berlin: De Gruyter. 601-616.
- Dustmann, Christian, Tommaso Frattini, Gianandrea Lanzara & Yann Algan. 2012. Educational achievement of second-generation immigrants: An international comparison. *Economic Policy* 27(69). 145-185.
- Dyshe, Olga. 1995. *Det fjerstemmige klasserommet. Skrivning og samtale for å lære*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Elbro, Carsten. 2019. Dysleksi. Sundhed.dk. <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/boern/sygdomme/vaekst-og-udvikling/dysleksi/> (9.10.2019).
- Goldberg, Heather, Johanne Paradis & Martha Crago. 2008. Lexical acquisition over time in minority L1 children learning English as L2. *Applied Psycholinguistics* 29. 41-65.
- Hart, Betty & Todd R. Risley. 1995. *Meaningful Differences in the Everyday Experience of Young American Children*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing.
- Hoff, Erika. 2006. How social contexts support and shape language development. *Developmental Review* 26. 55-88.
- Højen, Anders, Dorthe Bleses, Peter Jensen & Philip S. Dale. 2019. Patterns of educational achievement among groups of immigrant children in Denmark emerge already in preschool second-language and preliteracy skills. *Applied Psycholinguistics* 40(4). 1-23.
- Law, James. 2019. Introduction. Law, Mckean, Murphy & Thordardottir (red.), *Managing Children with Developmental Language Disorder: Theory and Practice Across Europe and Beyond*. London: Routledge. 3-5.
- NICHD Early Child Care Research Network. 2005. Pathways to reading: The role of oral language in the transition to reading. *Developmental Psychology* 41(2). 428-442.
- OECD. 2018. *The Resilience of Students with an Immigrant Background: Factors that Shape Well-Being*. Paris: OECD Publishing.
- Pace, Amy, Rufan Luo, Kathy Hirsh-Pasek & Roberta Michnick Golinkoff. 2017. Identifying pathways between socioeconomic status and language development. *Annual Review of Linguistics* 3. 285-308.
- Pan, Jinger, Yan Kong, Shuang Song, Catherine McBride, Hongyun Liu & Hua Shu. 2016. Socioeconomic status, parent report of children's early language skills, and late literacy skills: A long term follow-up study among Chinese children. *Reading and Writing* 30(2). 401-416.
- Paradis, Johanne, Kristyn Emmerzael & Tamara Sørensen Duncan. 2010. Assessment of English language learners: Using parent report on first language development. *Journal of Communication Disorders* 43. 474-497.
- Pearson, Barbara Zurer. 2007. Social factors in childhood bilingualism in the United States. *Applied Psycholinguistics* 28(3). 399-410.
- Pearson, Barbara Zurer, Sylvia C. Fernández, Vanessa Lewedeg & D. Kimbrough Oller. 1997.

- The relation of input factors to lexical learning by bilingual infants. *Applied Psycholinguistics* 18. 41-58.
- Perry, Kathryn R. & Rhona S. Weinstein. 1998. The social context of early schooling and children's school adjustment. *Educational Psychologist* 33(4). 177-194.
- Schaffalitzky, Caroline & Anni Nielsen. 2019. Filosofisk dialog i børnehaveklassen. *Liv i Skolen* 2019/3.
- Teoh, Wei Quin, Chris Brebner & Sue McAllister. 2018. Bilingual assessment practice: Challenges faced by speech-language pathologists working with predominantly bilingual population. *Speech, Language and Hearing* 21(1). 10-21.
- Thordardottir, Elin. 2011. The relationship between bilingual exposure and vocabulary development. *International Journal of Bilingualism* 15. 426-445.
- Vejledning til bekendtgørelse om obligatoriske sprogprøver i grundskolen*. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209957>
- Worley, Peter. 2015. Open thinking, closed questioning: Two kinds of open and closed question. *Journal of Philosophy in Schools* 2(2). 17-29.
- Worley, Peter. 2019. *Tænk højt med dine elever – 25 sessioner der får hele klassen med*. København: Akademisk Forlag.
- Økonomi- og Indenrigsministeriet. 2018. *Ét Danmark uden parallelsamfund – ingen ghettos i 2030*. <https://www.regeringen.dk/nyheder/ghettoudspil/>

Appendiks I

- BT.dk (11.10.2018). Sprogprøver i børnehaveklassen får hård kritik. <https://www.bt.dk/politik/sprogprøver-i-boernehaveklassen-faar-haard-kritik>
- DR.dk (05.05.2019). Skoleleder er bekymret for stopprøver i o. klasse: 'Det er udansk'. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/skoleleder-er-bekymret-stopprøver-i-o-klasse-det-er-udansk>
- DR.dk (05.05.2019). Stopprøver i o. klasse: Kun syv børnehaveklassebørn på Tingbjerg Skole er sproparate. https://www.dr.dk/nyheder/indland/stopprøver-i-o-klasse-kun-syv-boernehaveklasseboern-paa-tingbjerg-skole-er-fbclid=IwARopPnficsZTsdXr2hvOsF6py8N_Jez-G31aT9V8iQjntoGKpct3Td1qC-I
- DR.dk (05.05.2019). Hakim og hans familie bor i Tingbjerg: "Der er kun én i min klasse, som er dansker". https://www.dr.dk/nyheder/indland/hakim-og-hans-familie-bor-i-tingbjerg-der-er-kun-en-i-min-klasse-som-er-dansker?fbclid=IwAR3537Ca7CoXa1rsx-kymm_Ela7z8vaHNIMCBohFfmII5tH_smNYFK8oE8k
- DR.dk (06.05.2019). Professor om dumperisiko i o. klasse: Lad børnene få et ekstra år i børnehaven. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/professor-om-dumperisiko-i-o-klasse-lad-boernene-faa-et-ekstra-aar-i-boernehaven>
- DR.dk (14.08.2019). Sprogtest kan dumpe elever i o. klasse på 39 udvalgte skoler. <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/oestjylland/39-folkeskoler-kan-nu-dumpe-elever-i-o-klasse?fbclid=IwAR2zncf9C1ri4K2sE7Z1xanTEGZB3VaKczyB9mgYV2-9d9Vjij3jKPyLG94w>
- Ekstrabladet.dk (05.07.2019). Taler dårligt dansk: Skægbørn i børnehaveklassen? <https://ekstrabladet.dk/nationen/taler-daarligt-dansk-skaegboern-i-boernehaveklassen/7701912>

- Folkeskolen.dk (18.12.2018). Sådan fungerer børnehaveklassesproprøverne i praksis. <https://www.folkeskolen.dk/648742/saadan-fungerer-boernehaveklasse-sprogproeverne-i-praksis>
- Folkeskolen.dk (19.02.2019). Dumpet eller bestået: Små børn holdes i uvished, når de går på sommerferie. https://www.folkeskolen.dk/653610/dumpet-eller-bestaet-smaa-boern-holdes-i-uvished-naar-de-gaar-paa-sommerferie?fbclid=IwAR1QaPohddv-uTHIAprjrdGRne-EjUel8POt_F57yGzHQNeoXxPwiD-qf4Y
- Folkeskolen.dk (21.06.2019). Ghetto-sprogprøver: Hver fjerde elev dumpede forsøgsprøve. <https://www.folkeskolen.dk/698226/ghetto-sprogproever-hver-fjerde-elev-dumpede-forsoegsproeve>
- Fyens.dk (09.05.2018). Klasselærer: Sprogprøve kan give dårlig start på skoleliv. <https://www.fyens.dk/indland/Klasselaerer-Sprogproeve-kan-give-daarlig-start-paa-skoleliv/artikel/3254601>
- JV.dk (05.01.2019). Kolding-skole er i gang med sprogprøver i o. klasse: Tosprogede elever testes via snak og leg med sproget. <https://www.jv.dk/kolding/Kolding-skole-er-i-gang-med-sprogproever-i-o-klasse-Tosprogede-elever-testes-via-snak-og-leg-med-sproget/artikel/2675612>
- Kristeligt-Dagblad.dk (10.05.2019). Etik i folkeskolen: Skal vi måle og veje børn i o. klasse på sproglige færdigheder? https://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-sjael/kan-man-maale-og-veje-boern-paa-sproglige-faerdigheder?utm_source=facebook&utm_campaign=post&utm_content=locked&fbclid=IwAR2-jko4ff4ZEONmqgEsNG6coAXbuVLTkxtLq7mJXhjhett4phrq2ttORk
- Midtlyllandsavis.dk (28.03.2019). Skole tager godt imod ny sprogprøve. <https://www.midtjyllandsavis.dk/artikel/b70d5ee7-bf44-4120-b992-b1c7a8eb3e36/>
- NetAvisen.dk (15.03.2018). Forsker: Ghettoplans sprogttest kan stigmatisere børn. <http://navisen.dk/blog/forsker-ghettoplans-sprogttest-kan-stigmatisere-boern/>
- Politiken.dk (11.05.2018). Regeringens sprogprøve i o. klasse udløser protest: "Det er at stigmatisere børn for noget, de ikke selv kan gøre for" <https://politiken.dk/indland/politik/art6504773/%C2%BBDet-er-at-stigmatisere-b%C3%B8rn-for-noget-de-ikke-selv-kan-g%C3%B8re-for%C2%AB>
- Politiken.dk (07.05.2019). Alle omkring Mette Frederiksen vil sløjfe sprogprøver i o. klasse. <https://politiken.dk/indland/art7177768/Alle-omkring-Mette-Frederiksen-vil-sløjfe-sprogprøver-i-o.-klasse>
- PublicPerspectives.dk (07.11.2019) https://publicperspectives.dk/sprogproever-faar-ros-for-leg-og-foraeldreinddragelse/?fbclid=IwAR2cJjMizALBfEsr7UZFKUpKpKbpLh51QwtZ_gfv-gT3sOK6GqkXXS_wEtRc
- Skolelederforeningen.org (01.10.2018). Skolelederforeningen: Nej tak til obligatoriske sprogprøver. <https://www.skolelederforeningen.org/nyheder-medier/nyheder/2018/skolelederforeningen-nej-tak-til-obligatoriske-sprogproever/>
- Skoleliv.dk (21.09.2018). Sådan bliver de nye sprogprøver i o. klasse. <https://skoleliv.dk/nyheder/art6719578/S%C3%A5dan-bliver-de-nye-sprogpr%C3%B8ver-i-o.-klasse>
- Skoleliv.dk (15.01.2019). Sådan foregår de nye sprogprøver i o. klasse. https://skoleliv.dk/nyheder/art6964924/Sådan-foregår-de-nye-sprogprøver-i-o.-klasse?fbclid=IwAR2HGaxZUPU-nezSfrpwqKmsLNSubcuRMYEFVZVgfjN_mQTVp2Sr_En-kw-o

- Skoleliv.dk (21.06.2019). Hver fjerde elev dumpler sprogpøve. https://skoleliv.dk/art7264017/Hver-fjerde-elev-dumper-sprogprøve?fbclid=IwAR2P4fpEmT2_98MBOnbppqPXoUt7RW-Y7y-loPkvoaxB_gHH9TfcjJP5KIq8
- Skoleliv.dk (26.06.2019). Skoleleder fra Tingbjerg om sprogpøver: Metoden er god, men vi skal ikke dumpe seksårige børn. <https://skoleliv.dk/nyheder/art7269839/Metoden-er-god-men-vi-skal-ikke-dumpe-seksårige-børn>
- TV2.dk (30.06.2019). Stoppøver i o. klasse kan tvinge hver fjerde til at gå om i ghettoområder. <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2019-06-30-stopproever-i-o-klasse-kan-tvinge-hver-fjerde-til-at-gaa-om-i-ghettoomraader>
- Videnskab.dk (29.06.2018): ”Førende forskere vil ikke være med til at lave stoppøver i o. klasser”, <https://videnskab.dk/kultur-samfund/foerende-forskere-vil-ikke-vaere-med-til-at-lave-stopproever-i-o-klasser>
- Videnskab.dk (12.07.2018): ”Forskere: Stoppøver i o. klasse kan hæmme børns sproglige udvikling”, <https://videnskab.dk/kultur-samfund/forskning-stopproever-i-o-klasse-kan-haemme-boerns-sproglige-udvikling>
- Videnskab.dk (14.07.2018) ”Politiker er immun overfor forskeres kritik af stoppøver i o. klasse”, <https://videnskab.dk/kultur-samfund/politiker-er-immun-overfor-forskere-kritik-af-stopproever-i-o-klasse>

Appendiks II

Materialer

Sprog i børnehaveklassen indeholder følgende materialer som stilles frit til rådighed for alle børnehaveklasser i Danmark:

- Generel sprogstimulering
- Sprogprøven i børnehaveklassen
- Målrettet sprogstimulering i skolen
- Informationsmateriale til forældre
- Målrettet sprogstimulering i hjemmet
- Sommerskole

Hertil kommer en række supplerende materialer (fx forældrespørgeskema, info-videoer og alfabetplakat). Skoler der er omfattet af loven om sprogpøver i børnehaveklassen, kan anvende it-systemet www.sprogprøver.dk til understøttelse af forløbet. Øvrige skoler kan downloade materialet fra www.materialeplatform.emu.dk.

Appendiks III

Målsætninger for *Sprogprøven i børnehaveklassen*

MÅLSÆTNINGER I FORHOLD TIL SPROGLIGT OMRÅDE

Lydlig opmærksomhed

1. kunne identificere ord der rimer, og selvstændigt producere ord der rimer (fx *mand* og *spand*)
2. kunne identificere når to ord begynder med samme lyd og selvstændigt producere ord der begynder med samme lyd (fx *mor* og *mad*)
3. kunne opdele ord i mindre dele (fx *mand* = /m/ + /an/) og sætte ord sammen af mindre dele (fx /k/ + /ule/ = *kugle*; /b/ + /i/ + /l/ = *bil*)

Ordforråd

4. kunne forstå over- og underbegreber (fx *dyr*, *frugt*, *møbler*)
5. kunne forstå og anvende forholdsord (ord for rumlige begreber) i både konkret og mere abstrakt betydning (fx *på*, *i*, *over*, *under*)
6. kunne forstå og anvende ord der har at gøre med tid (fx *først*, *bagefter*, *til sidst*)
7. kunne forstå og beskrive ord for tankeprocesser (fx *drømme*, *forestille sig*, *huske*, *mene*, *tro*)
8. kunne tale om ords betydning (fx hvordan nogle ord kan have: a. mere end én betydning (homonymer); b. samme betydning (synonymer); c. modsatrettet betydning (antonymer))
9. kunne afkode og selvstændigt producere kendte og/eller nye sammensatte ord (fx *fod+bold*; *pige+stol*)
10. have viden om simpel sætningsopbygning
11. kunne bøje regelmæssigt bøjede ord (fx navneord i flertal (fx *en bil* – *to biler*); udsagnsord i nutid (fx *hoppe* – *hopper*); udsagnsord i datid (fx *hoppe* – *hoppede*))
12. kunne forstå og producere komplekse sætninger

Fortælling og oplæsning

13. kunne fortælle om egne oplevelser i sammenhængende form (fakta)
14. kunne fortælle situationsuafhængige historier ud fra billeder (fiktion)
15. kunne lytte til historieoplæsning samt genfortælle og samtale om historien

Samtale og dialog

16. kunne deltage i samtale og veksle mellem at lytte og ytre sig
17. kunne afkode og deltage i samtale om andres følelser
18. have viden om talesprogets funktioner
19. kunne tale om sprog

Tidlig skrivning og læsning

20. kunne skrive sit eget navn
21. have viden om skrive- og læseretning på dansk (at man på dansk læser fra venstre til højre og fra toppen og ned) og kunne lege og eksperimentere med skrift og skrevne meddelelser
22. kunne forstå og anvende ord der har at gøre med læsning og skrivning (fx *bogstav*, *læse*, *ord*, *skrive*, *stave*)
23. kunne genkende enkelte hyppigt forekommende ord (logografisk læsning)
24. kunne eksperimentere med at læse og skrive korte, lydrette ord (fx *bus*, *ma* for *Emma*, *hæsd* for *hest*; jf. det alfabetiske princip)
25. kunne genkende alle bogstavernes form, navn og lyd (undtagen q, w, x og z).

MÅLSÆTNINGER I FORHOLD TIL PROGRESSION I SPROGPRØVEN

1. sprogprøveforsøg (delprøve 1.1–1.4; 1.a–1.f)

- 1.1. *kunne identificere ord der rimer, og selvstændigt producere ord der rimer (fx *mand* og *spand*)
- 1.2. *kunne forstå over- og underbegreber (fx *dyr*, *frugt*, *møbler*)
- 1.3. *kunne afkode og selvstændigt producere kendte og/eller nye sammensatte ord (fx *fod+bold*, *pige+stol*)
- 1.4. *kunne fortælle om egne oplevelser i sammenhængende form (fakta)
  - 1.a. kunne skrive sit eget navn
  - 1.b. have viden om skrive- og læseretning på dansk (at man på dansk læser fra venstre til højre og fra toppen og ned) og kunne lege og eksperimentere med skrift og skrevne meddelelser
  - 1.c. kunne forstå og anvende ord der har at gøre med læsning og skrivning (fx *bogstav*, *læse*, *ord*, *skrive*, *stave*)
  - 1.d. kunne forstå og anvende forholdsord (ord for rumlige begreber) i både konkret og mere abstrakt betydning (fx *på*, *i*, *over*, *under*)
  - 1.e. kunne forstå og anvende ord der har at gøre med tid (fx *først*, *bagefter*, *til sidst*)
  - 1.f. kunne deltage i samtale og veksle mellem at lytte og ytre sig
  - 1.g. have viden om talesprogets funktioner

2. sprogprøveforsøg (delprøve 2.1–2.4; 2.a–2.f)

- 2.1. *kunne identificere når to ord begynder med samme lyd og selvstændigt producere ord der begynder med samme lyd (fx *mor* og *mad*)
- 2.2. *kunne forstå og beskrive ord for tankeprocesser (fx *drømme*, *forestille sig*, *huske*, *mene*, *tro*)
- 2.3. *kunne bøje regelmæssigt bøjede ord (fx navneord i flertal (fx *en bil* – *to biler*); udsagnsord i nutid (fx *hoppe* – *hopper*); udsagnsord i datid (fx *hoppe* – *hoppede*))

- 2.4. *kunne fortælle situationsuafhængige historier ud fra billeder (fiktion)

- 2.a. have viden om simpel sætningsopbygning
- 2.b. kunne afkode og deltage i samtale om andres følelser
- 2.c. kunne genkende enkelte hyppigt forekommende ord (logografisk læsning)
- 2.d. kunne tale om ords betydning (fx hvordan nogle ord kan have: a. mere end én betydning (homonymer); b. samme betydning (synonymer); c. modsatrettet betydning (antonymer))
- 2.e. kunne forstå og producere komplekse sætninger
- 2.f. kunne tale om sprog

3. sprogprøveforsøg (delprøve 3.1–3.4; 3.a)

- 3.1. *kunne opdele ord i mindre dele (fjernelse) og sætte ord sammen af mindre dele (sammentrækning) (fx *mand* = /m/ + /an/; /m/ + /an/ = *mand*; /b/ + /i/ + /l/ = *bil*)
- 3.2. *kunne lytte til historieoplæsning samt genfortælle og samtale om historien
- 3.3. *kunne genkende alle bogstavernes form, navn og lyd (undtagen q, w, x og z)
- 3.4. *kunne eksperimentere med at læse og skrive korte, lydrette ord (fx *bus*, *ma* for *Emma*, *hæsd* for *hest*; jf. det alfabetiske princip).